

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Klára Benešová

Dědická nezpůsobilost

Diplomová práce

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Dědická nezpůsobilost“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 119 882 znaků včetně mezer.

V Olomouci dne 5. srpna 2022

Klára Benešová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Václavu Bednářovi, Ph.D. za odborné vedení, konzultace a připomínky poskytnuté při psaní práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	7
1. Dědická nezpůsobilost dle nového občanského zákoníku	10
1.1. Členění dědické nezpůsobilosti	12
1.1.1. Dědická nezpůsobilost absolutní	12
1.1.2. Dědická nezpůsobilost relativní	16
1.1.3. Dědická nezpůsobilost úplná a částečná	17
1.2. Důsledky dědické nezpůsobilosti	18
1.2.1. Potomci dědicky nezpůsobilého dědice	20
1.3. Srovnání dědické nezpůsobilosti s obdobnými instituty dědického práva	20
1.3.1. Zřeknutí se, odmítnutí a vzdání se dědictví	21
1.3.2. Vztah dědické nezpůsobilosti a vydědění	22
2. Historický vývoj institutu dědické nezpůsobilosti	27
2.1. Dědická nezpůsobilost v právu římském	27
2.2. Právní úprava dědické nezpůsobilosti v o. z. o.	28
2.2.1. Absolutní dědická nezpůsobilost	29
2.2.2. Relativní dědická nezpůsobilost	29
2.3. Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937 a právní úprava dědické nezpůsobilosti v OZ 1950	32
2.4. Právní úprava dědické nezpůsobilosti v o. z.	33
2.4.1. Úmyslný trestný čin proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům	34
2.4.2. Zavrženíhodné jednání proti projevu poslední vůle zůstavitele	35
3. Důvody dědické nezpůsobilosti dle nového občanského zákoníku	37
3.1. Čin povahy úmyslného trestného činu	39
3.2. Zavrženíhodný čin proti zůstavitelově poslední vůli	43
3.3. Řízení o rozvod manželství z důvodu domácího násilí	46
3.4. Zbavení rodičovské odpovědnosti	48
4. Prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost	51
Závěr	53
Seznam použitých zdrojů	56

Shrnutí	62
Summary	62
Klíčová slova	63
Key words	63

Seznam použitých zkratek

LZPS	ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
OZ	zákon č. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
o. z.	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
OZ 1950	zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
o. z. o.	císařský patent č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský
TOPO	zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
TrZ	zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
ZSZS	zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách

Úvod

Tématem mé diplomové práce je dědická nezpůsobilost, které jsem si vybrala z toho důvodu, že dědické právo se dříve či později dotkne každého člověka, neboť jak se říká, jedinou jistotou v životě je smrt. Dědická nezpůsobilost je sice institutem, který se v porovnání s jinými instituty dědického práva v praxi příliš často nevyskytuje, neboť způsobilost dědit je pravidlem, kdežto dědická nezpůsobilost je výjimkou z uvedeného pravidla, i tak se stále jedná o institut nepostradatelný, který však obsahuje řadu problematických výkladových pojmů a nejasností a i autoři odborných publikací se při svých výkladech ohledně některých pojmů rozcházejí.

Dědická nezpůsobilost je jedním z institutů dědického práva, kterého se významně dotkla rekonstrukce soukromého práva, jež přinesla řadu změn i otázek. Dědická nezpůsobilost byla OZ oproti předchozí právní úpravě konkretizována a rozšířena do tří paragrafů. Cílem diplomové práce je proto důkladný rozbor jednotlivých důvodů dědické nezpůsobilosti a pojmu prominutí činu základajícího dědickou nezpůsobilost obsažených v aktuálně platné právní úpravě, jejich komparace nejenom s právní úpravou obsaženou v o. z., ale i s dřívějšími právními předpisy, a také srovnání dědické nezpůsobilosti s vyděděním a zhodnocení významu zakotvení možnosti vydědění pro dědickou nezpůsobilost do občanského zákoníku. Ve své práci budu rovněž rozebírat a hodnotit rozhodování soudů ve věcech dědické nezpůsobilosti v průběhu času, zejména pak změny v rozhodovací praxi po rekonstrukci OZ.

Diplomová práce vychází především ze současné právní úpravy obsažené zejména v OZ, ale i z právní úpravy předcházející a komentářové literatury, dále z monografií, odborných článků a judikatury od počátku 20. století až po současnost. Ačkoli se jedná o institut v našem právním řádu tradiční, je toto téma v mnohé literatuře zpracováno pouze povrchově bez hlubší analýzy problematických pojmů, to se týká zejména dvou nových důvodů dědické nezpůsobilosti zakotvených v § 1482 OZ, které nebyly dosud v judikatuře řešeny, proto je možné očekávat, že ohledně aplikace těchto důvodů problémy ještě vyvstanou.

Pro rozbor a zkoumání v hlavním textu diplomové práce bylo zvoleno hned několik výzkumných otázek, k jejichž zodpovězení bude užito zejména metody analytické a komparativní, neboť se práce bude zabývat analýzou jednotlivých důvodů dědické nezpůsobilosti a výkladových pojmů, které budou také srovnávány zejména s důvody obsaženými v právní úpravě předcházející, tedy v o. z., ale i v dalších zákonech. Co se týká výkladových metod, lze předpokládat, že bude při hledání odpovědí na výzkumné otázky užít

zejména jazykový výklad, subjektivně historický výklad, systematický výklad a výklad objektivně teleologický, tedy hledání smyslu a účelu daných ustanovení.

Výzkumné otázky, které byly stanoveny pro zodpovězení v diplomové práci, jsou následující:

- Je vydědění pro dědickou nezpůsobilost nadbytečným ustanovením OZ?
- Nastává dědická nezpůsobilost už spácháním činu naplňujícího některou ze skutkových podstat dědické nezpůsobilosti, nebo až smrtí zůstavitele?
- Co se rozumí pojmem „čin povahy úmyslného trestného činu“?
- Je právní úprava důvodů dědické nezpůsobilosti stanovených v § 1482 OZ příliš restriktivní?
- Jaké náležitosti musí splňovat prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost?

Diplomová práce je strukturována do čtyř kapitol, které jsou dále členěny na podkapitoly, z nichž některé se ještě dělí na oddíly. Text práce začíná první kapitolou, která nejprve stručně pojednává obecně o rekonstrukci dědického práva a nejpodstatnějších změnách, které ve vztahu k dědické nezpůsobilosti přinesla. Nezpůsobilost je zde dále definována a klasifikována, přičemž v rámci rozčlenění na nezpůsobilost relativní a absolutní je na tomto místě také zkoumána dědická způsobilost lidí a právnických osob. Následně text pojednává o důsledcích vyloučení dědice z jeho dědického práva a pravidlu reprezentace dle § 1483 OZ. A nakonec se jeví jako vhodné porovnat dědickou nezpůsobilost s obdobnými instituty dědického práva, tedy se zřeknutím se, odmítnutím a vzdáním se dědického práva, ale zejména s institutem vydědění.

Druhá kapitola se věnuje historickému vývoji institutu. Začíná dědickou nezpůsobilostí v právu římském, ze kterého současné soukromé právo často vychází, potom se práce přesune až do 20. století a bude se zabývat dědickou nezpůsobilostí v občanských zákonících od první republiky (o. z. o.), přes OZ 1950 až po již zmíněný o. z., který předcházel současné právní úpravě dědické nezpůsobilosti.

Třetí kapitola je jednou ze stěžejních kapitol diplomové práce, neboť dopodrobna rozebírá jednotlivé čtyři důvody dědické nezpůsobilosti, tedy § 1481 a 1482 OZ. U každého jednoho důvodu budou také vymezeny změny oproti předchozí právní úpravě.

Čtvrtá a poslední kapitola se zabývá prominutím činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost ze strany zůstavitele, které je zakotveno v § 1481 OZ u prvních dvou důvodů dědické nezpůsobilosti. Přestože možnost nehodnému dědici jeho čin prominout poskytovala i dřívější právní úprava, došlo rekodifikací soukromého práva k přeformulování pojmu, které s sebou také přineslo řadu praktických změn.

1. Dědická nezpůsobilost dle nového občanského zákoníku

Dědické právo je nedílnou součástí českého právního řádu. Na to, že se jedná o právo významné, lze usuzovat již ze samotného zakotvení dědického práva na ústavní úrovni, tedy v jednom z právních předpisů nejvyšší právní síly. Konkrétně se jedná o čl. 11 LZPS, který stanoví, že dědění se zaručuje.

Na zákonné úrovni je dědické právo upraveno v OZ a na rozdíl od předchozích občanských zákoníků je v něm prvně také definováno. Dle § 1475 OZ se jedná o „*právo na pozůstalost nebo poměrný podíl z ní*“. Avšak k tomu, aby mohlo dědické právo určité osobě vzniknout, je třeba naplnění následujících čtyř předpokladů. První a nejzákladnější podmínkou vzniku dědického práva je smrt zůstavitele. Dále existence pozůstalosti, tedy majetku, který má přejít na dědice a existence způsobilého dědice. Čtvrtou a poslední podmínkou je dědický titul, neboli důvod, na základě kterého určitá osoba dědí. Může jím být závět, dědická smlouva nebo zákon.

Dědické právo je v rámci OZ systematicky zařazeno společně s věcnými právy do části třetí, jež upravuje absolutní majetková práva. Při rekodifikaci bylo dědické právo do uvedené části OZ zahrnuto na základě dříve navrženého pojetí Viktora Knappa, dle kterého bylo takové systematické zařazení „*odůvodněno nejen absolutní povahou dědického práva, ale i sounáležitostí a bezprostřední obsahovou návazností na věcná práva i na právo rodinné, které jsou zařazené před ně*“¹. Již zmíněná rekodifikace soukromého práva se dotkla dědického práva vskutku významně, neboť o.z. obsahoval pouhých 27 ustanovení o dědickém právu, kdežto současný zákoník upravuje dědické právo v § 1475 – 1720 OZ, což značí, že nová právní úprava přinesla hodně změn a novinek. Zejména byla zjednána náprava nedostatku respektu k zůstavitelově vůli, který byl předmětem opodstatněné kritiky. Dále se také objevila v dědickém právu řada nových institutů, např. odkaz nebo dědická smlouva.

Změnám při rekodifikace soukromého práva neušel ani institut dědické nezpůsobilosti, který je tématem této diplomové práce. Dědická nezpůsobilost je sice institutem dědického práva v českém právu tradičním, avšak v průběhu let se postupně transformoval až do dnešní podoby. Podrobněji bude o historického vývoji institutu pojednávat až následující kapitola práce.

---

¹ ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam* [online databáze], 2003, č. 5 [cit. 7. ledna 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

Dědická nezpůsobilost, též *incapacitas* či dříve označována jako dědická nehodnost (*indignita*), „vylučuje z dědického práva osobu, která se dopustila činu, v jehož důsledku se stala nehodnou dědictví nabýt, protože by její podílení se na výhodách plynoucích z právního nástupnictví po zůstaviteli odporovalo zásadám spravedlnosti a obecné morálce“². Tyto činy, kterými se dědic sám vyloučí ze svého práva dědit a stane se tak dědicky nezpůsobilým, jsou zakotveny jako důvody dědické nezpůsobilosti v § 1481 a § 1482 OZ a může jimi být pouze takové chování dědice, které je závažné a pro společnost nepřijatelné a kterého se může dopustit buď vůči zůstaviteli samotnému, projevu jeho poslední vůle či osobám jemu blízkým. Nutno podotknout, že dědická nezpůsobilost nastává automaticky ze zákona, proto k vyloučení nehodného dědice není třeba žádného aktivního jednání zůstavitele.

Aktuálně platná právní úprava stanovuje čtyři důvody, pro které se dědic může stát dědictví nehodný. První dva důvody dědické nezpůsobilosti, kterými je spáchání činu povahy úmyslného trestného činu a zavrženíhodného činu proti poslední vůli zůstavitele, jsou obsaženy v § 1481 OZ. Zde zákon přejímá ve značném rozsahu předchozí právní úpravu, nicméně uvedené důvody konkretizuje, doplňuje o demonstrativní výčet zavrženíhodných činů proti poslední vůli a rozšiřuje rovněž okruh osob, vůči kterým se může osoba dopustit činu povahy úmyslného trestného činu.

V rámci zákonodárského procesu byla zpočátku v návrhu OZ upravena dědická nezpůsobilost ve třech ustanoveních, ale obsahovala pouze dva zmíněné důvody. Později však byla doplněna o další dva zcela nové důvody nezpůsobilosti obsažené v § 1482 OZ, které sice nedosahují takové míry závažnosti jako první dva důvody, nicméně zákonodárce zde shledal potřebu vyloučit osoby, které se jich dopustily, alespoň ze zákonné posloupnosti³. Z toho důvodu se také nejedná u § 1482 OZ o dědickou nezpůsobilost v pravém slova smyslu, neboť na základě uvedeného ustanovení je osoba vyloučena pouze z dědění ze zákona, nikoli však z dědění ze závěti či dědické smlouvy. Při dědění z těchto dvou titulů tedy není, i přes naplnění některé ze skutkových podstat, dědická způsobilost osoby nijak dotčena, proto je třeba označit § 1482 OZ jako dědickou nezpůsobilost částečnou. Těmito novými důvody, o které byl institut dědické nezpůsobilosti rozšířen, jsou řízení o rozvod manželství z důvodu domácího násilí a zbavení rodičovské odpovědnosti.

---

² ELIÁŠ, Karel. In: ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, 605 s.

³ SVOBODA, Jirí, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, 7 s.

Poslední ustanovení týkající se dědické nezpůsobilosti je § 1483 OZ, který se vztahuje na potomky dědicky nezpůsobilého dědice a stanoví, zda jsou, resp. nejsou vyloučeni ze zákonné dědické posloupnosti.

1.1. Členění dědické nezpůsobilosti

Dědickou nezpůsobilost je možné klasifikovat dvěma způsoby, a to na nezpůsobilost absolutní (objektivní) a relativní (subjektivní), a dále na nezpůsobilost úplnou a částečnou.

1.1.1. Dědická nezpůsobilost absolutní

Jak již bylo řečeno, způsobilost dědit je jednou ze čtyř podmínek vzniku dědického práva konkrétního dědice. Absolutní dědická způsobilost je dána vůči všem v úvahu připadajícím zůstavitelům⁴, resp. absolutní dědická nezpůsobilost dědice jej vylučuje z dědění po všech případných zůstavitelích. V první řadě je tak třeba se v práci zaměřit na dědickou způsobilost, aby bylo posléze možné dovést, kteří dědicové mohou být považováni za absolutně dědicky nezpůsobilé.

Kdo je dědicem stanoví § 1475 odst. 3 OZ, podle kterého je jím ten, komu náleží dědické právo. Dědické právo tak může za naplnění dalších podmínek náležet jak fyzické osobě, tak i osobě právnické případně státu⁵.

Způsobilost člověka být dědicem se váže na jeho právní osobnost, kterou má dle § 23 OZ od narození až do smrti. Logicky tak dědická způsobilost zaniká smrtí dědice, neboť dle § 1479 OZ nedědí ten, kdo zemře před zůstavitelem, či současně s ním. V případě současného úmrtí více osob, kdy není jisté, v jakém pořadí zemřely, se uplatní vyvratitelná právní domněnka, že všechny zemřely současně (§ 27 OZ).

Jako problematičtější se však může jevit okamžik narození člověka, který je rozhodný pro vznik dědické způsobilosti. Dědicem se totiž může stát i dítě, které již bylo v době smrti zůstavitele počato, ale ještě se nenarodilo, tzv. *nasciturus*. Tuto situaci řeší § 25 OZ, dle kterého se na *nascitura* hledí jako na dítě již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům. Následně však musí být naplněna i podmínka, že se dítě narodí živé, proto se v souvislosti s *nasciturem* hovoří o tzv. podmíněné právní osobnosti. Pokud by se však narodilo mrtvé, hledělo by se na něj, jako

---

⁴ TALANDOVÁ, Iveta. Proměny dědické způsobilosti v občanských zákonících. In: POLÁČEK-TUREKOVÁ, Zlatica, TUROŠÍK, Michal (eds.). *Civilnoprávne inštitúty a ich historická reflexia vo svetle moderných rekonštrukcií*. Banská Bystrica: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2016, 301 s.

⁵ MUZIKÁŘ, Martin. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, 1546 s.

by nikdy nebylo, a tudíž by se nestalo ani dědicem. Nutno podotknout, že není důležité, jak dlouhou dobu po porodu bude dítě žít. Pokud by nastala situace, kdy se dítě sice narodí živé, ale krátce po porodu zemře, na jeho dědické způsobilosti to nic nemění a takové dítě bude po zůstaviteli dědit⁶.

Současná právní úprava také připouští, že výjimečně může být dědicky způsobilá také osoba, která v době smrti zůstavitele ještě neexistuje, a to v případě, kdy taková osoba nenabývá dědictví smrtí zůstavitele⁷. Jedná se např. o svěrenské nástupnictví (§ 1515 OZ), kdy zůstavitel povolá svěrenského nástupce přednímu dědici, který se v době smrti zůstavitele ještě nenarodil⁸. Takové osobě pak vzniká právo na pozůstalost nebo její poměrnou část až dnem jejího narození⁹. Avšak nutno zmínit, že zákon stanoví limit sta let od zůstavitelovy smrti, jehož uplynutím svěrenské nástupnictví nejpozději zaniká.

Odlišně tak bude třeba nahlížet na dědickou způsobilost dosud nenarozeného dítěte, pokud bylo zůstavitelem povoláno k dědění dědickou smlouvou či závětí a na případy, kdy má dědit dle zákonné dědické posloupnosti.

Jak bylo řečeno, OZ umožňuje, aby se stala dědicem i osoba, která se narodí až s velkým časovým odstupem po smrti zůstavitele, proto je i taková v posledním pořízení povolána osoba rovněž způsobilá dědit. Otázkou je, jak je třeba nahlížet na dědickou způsobilost dosud nenarozeného dítěte při dědění ze zákona.

„Počátkem podmíněné právní osobnosti nascitura je jeho početí“¹⁰. S určením okamžiku přirozeného početí dítěte nebývají velké problémy. Mnohem složitější je takový okamžik určit v případech, ve kterých bylo dítě počato prostřednictvím umělého oplodnění. Dle § 3 odst. 3 ZSZS se „umělým oplodněním ženy rozumí zavedení spermií do pohlavních orgánů ženy, nebo přenos lidského embrya vzniklého oplodněním vajíčka spermií mimo tělo ženy do pohlavních orgánů ženy“. V prvním definovaném případě dochází k početí dítěte spojením buněčného jádra vajíčka a spermie přímo v těle ženy, proto podobně jako u přirozeného početí nevystávají při určování takového okamžiku obtíže. Ve druhém případě umělého oplodnění

---

⁶ PALÁSEK, Milan. Vybrané aspekty dědické (ne)způsobilosti ve vztahu k nezletilému dítěti. *Právní rozhledy* [online databáze], 2019, č. 12 [cit. 8. ledna 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁷ MUZIKÁŘ, Martin. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník...* 1555 s.

⁸ Tamtéž.

⁹ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In: FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 32 s.

¹⁰ DOBROVOLNÁ, Eva. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, 126 s.

se vedou na poli odborné veřejnosti diskuze ohledně okamžiku takového početí a existují dva hlavní přístupy k řešení uvedené otázky.

Dle prvního přístupu je považováno za okamžik početí až uhníždění oplodněného vajíčka v děloze ženy¹¹. Naproti tomu podle druhého náleží ochrana poskytnutá nenarozenému dítěti dle § 25 OZ i embryu, které vzniklo oplodněním vajíčka spermií mimo tělo ženy a které dosud nebylo do jejích pohlavních orgánů zavedeno.

Podle aktuální právní úpravy a judikatury je namístě dojít k závěru, že se prozatím nelze přiklánět k druhému přístupu, tedy není možné považovat za *nascitura* ve smyslu § 25 OZ embryo ještě před přenosem do těla ženy. Ačkoli by obecně bylo možné za *nascitura* i takovýto lidský zárodek považovat, tak pokud muž v mezidobí mezi oplodněním vajíčka spermií a zavedením embrya zemře, zaniká dle Evropského soudu pro lidská práva jeho souhlas s provedením umělého oplodnění jeho smrtí, a proto nelze zavedení embrya do těla ženy provést¹². Pakliže není možné po smrti zůstavitele proces umělého oplodnění dokončit, potom je i otázka právní osobnosti takového *nascitura*, resp. jeho dědická způsobilost bezpředmětná.

K obdobnému závěru došel i Ústavní soud, který zamítl ústavní stížnost stěžovatelky, neboť neshledal porušení jejího práva na respektování rodinného a soukromého života, které mělo být dotčeno tím, že bylo stěžovatelce odmítnuto ze strany zdravotnického zařízení provedení umělého oplodnění po smrti jejího manžela. Oba dva totiž dříve podepsali informovaný souhlas s umělým oplodněním metodou mimotělního oplodnění, nicméně manžel několik měsíců poté zemřel. Ačkoli se jednalo o onkologicky nemocného pacienta, jehož přáním bylo počít se stěžovatelkou dítě, a právě z obavy z následků onkologické léčby či jeho možnému úmrtí si nechal kryokonzerovat své sperma, tak zdravotnické zařízení následně odmítlo proces umělého oplodnění dokončit z důvodu chybějícího platného souhlasu manžela stěžovatelky.

Podle obecných soudů, které se uvedeným případem zabývaly, umožňuje ZSZS provedení asistované reprodukce pouze u páru, tedy *inter vivos*. Nejvyšší soud v dané věci také uvedl, že ZSZS je předpisem veřejnoprávním, který tudíž umožňuje subjektům konat jen to, co je jim zákonem výslovně dovoleno¹³, přičemž možnost provést či dokončit umělé oplodnění užitím spermií mrtvého muže zákon výslovně nepřipouští a úmysl zákonodárce

---

¹¹ DOBROVOLNÁ, Eva. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I...* 126 s.

¹² PALÁSEK, Milan. Vybrané aspekty dědické (ne)způsobilosti ve vztahu k nezletilému dítěti. *Právní rozhledy* [online databáze], 2019, č. 12 [cit. 20. února 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. února 2018, sp. zn. 21 Cdo 4020/2017 (databáze beck-online.cz).

takový postup umožnit neplyne ani z důvodové zprávy k tomuto zákonu. „Podle Ústavního soudu je tak především na zákonodárci, aby stanovil podmínky a pravidla pro vznik života jiným než tradičním způsobem“¹⁴.

K uvedenému nálezu Ústavního soudu vyjádřil své odlišné stanovisko soudce David Uhlíř, podle kterého by mělo dojít k liberalizaci předmětného zákona a umožnění provedení umělého oplodnění i po smrti manžela, jehož spermie měly být k oplodnění vajíčka užity. Zde se přiklání na stranu soudce Davida Uhlíře a s argumenty uvedenými v jeho odlišném stanovisku se ztotožňuje. Není důvod, proč by zákon nemohl připouštět možnost provedení umělého oplodnění po smrti manžela, pokud by vyslovil souhlas s takovým postupem i pro případ, že zemře. Ostatně i právní řády některých evropských států takový postup už umožňují, např. Belgie, Nizozemí nebo Spojené království¹⁵.

Pokud by tedy mohl být proces umělého oplodnění dokončen i po smrti zůstavitele, pak by bylo možné poskytnout při dědění ze zákona ochranu *nascitura* i embryu, k jehož vzniku došlo mimo tělo ženy a dosud nebylo do jejích pohlavních orgánů zavedeno. Ve vztahu k dědické způsobilosti by to znamenalo, že i takové dítě už by bylo možné považovat za počaté, a tudíž by bylo zůstavitelovým dědicem.

Závěrem lze shrnout, že absolutně dědicky způsobilý je člověk od narození až do jeho smrti, tudíž se i dědická nezpůsobilost reaktivní může týkat jakékoli žijící osoby. Zákon obecně umožňuje povolání posledním pořízením i osobu ještě neexistující, a tudíž i taková osoba je dědicky způsobilá. Nicméně v případech, kdy nedochází k posloupnosti podle dědické smlouvy nebo závěti a přichází na řadu zákonná dědická posloupnost, je třeba v současnosti vycházet při posuzování dědické způsobilosti ze stavu k okamžiku smrti zůstavitele, kdy je pro dědickou způsobilost potomků rozhodný okamžik narození, resp. početí. Jelikož zákon nijak neomezuje dědickou způsobilost nezletilého dítěte, může se i ono stát dědicky nezpůsobilým a být vyloučeno z dědění po zůstaviteli. Absolutně dědicky nezpůsobilým pak bude ten, kdo zemřel před zůstavitelem nebo současně s ním.

Kromě lidí může dědické právo náležet také osobám právnickým. Dědická způsobilost právnické osoby je vázána stejně jako u lidí na její právní osobnost, kterou má od svého vzniku do svého zániku, tedy do dne jejího výmazu z veřejného rejstříku, pokud je v něm zapsána, nebo skončením její likvidace, pokud zápisu do rejstříku nepodléhá. Zákon také v § 1478 OZ

---

¹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 8. listopadu 2018, sp. zn. I. ÚS 1099/18 (databáze beck-online.cz).

¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. února 2018, sp. zn. 21 Cdo 4020/2017 (databáze beck-online.cz).

stanoví, že dědicem může být i právnická osoba, která má teprve vzniknout, avšak dědicky způsobilá je pouze tehdy, jestliže vznikne do jednoho roku ode dne smrti zůstavitele.

Obecně tak může být dědicem právnická osoba práva soukromého, ale i práva veřejného, na které se v souladu s § 20 odst. 2 OZ vztahují ustanovení tohoto zákona, pokud se to slučuje s právní povahou těchto osob. Dané tvrzení potvrzuje např. Nejvyšší soud, který došel ve svém rozhodnutí k závěru, že k dědění mohou být způsobilé i příspěvkové organizace, které jsou zřizovány krajem¹⁶.

V soukromém právu se považuje za právnickou osobu také stát, který se může stát dědicem nejen ze zákona dle § 1634 OZ, ale může s ním být uzavřena také dědická smlouva, či může být povolán za dědice závětí.

Absolutně dědicky nezpůsobilou tak bude ta právnická osoba, která zanikla před smrtí zůstavitele, případně osoba, která měla teprve vzniknout, avšak do jednoho roku od zůstavitelovy smrti nevznikla.

1.1.2. Dědická nezpůsobilost relativní

Na rozdíl od absolutní dědické způsobilosti se dědická způsobilost relativní týká dědictví po konkrétním zůstaviteli a je závislá na chování dědice vůči zůstaviteli¹⁷, případně osobám jemu blízkým.

K relativní dědické nezpůsobilosti tak může u konkrétního dědice dojít hned v několika případech. K vyloučení osoby z dědického práva dojde, pokud se stane dědicky nezpůsobilou dle § 1481 a § 1482 OZ, dále pokud bude zůstavitelem vyděděna, sama se dědictví zřekne či dědictví odmítne nebo se jej vzdá. Rozdílům mezi uvedenými instituty dědického práva se bude více věnovat až jedna z následujících podkapitol.

Jednou z možností, jak se může dědic sám svým jednáním vyloučit ze svého dědického práva, je tedy naplnění některé ze čtyř skutkových podstat dědické nezpůsobilosti. Ačkoli budou jednotlivé důvody podrobně rozebrány ve třetí kapitole této práce, je nutno zde alespoň okrajově zmínit, že § 1481 OZ se vztahuje na všechny potenciální dědice, kdežto dědicky nezpůsobilými podle § 1482 se mohou stát pouze manžel a rodič zůstavitele. *Nasciturus*, který, jak bylo vysvětleno výše, je obecně dědicky způsobilý, se samozřejmě

---

¹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. září. 2008, sp. zn. 21 Cdo 158/2007 (databáze beck-online.cz).

¹⁷ TALANDOVÁ, Iveta. Proměny dědické způsobilosti v občanských zákonících. In: POLÁČEK-TUREKOVÁ, Zlatica, TUROŠÍK, Michal (eds.). *Civilnoprávne inštitúty...* 301 s.

nemůže svým jednáním vyloučit z dědického práva, nicméně v souvislosti s dědickou nezpůsobilostí může ve vztahu k němu nabýt na významu § 1483, dle kterého by nastoupil při zákonné dědické posloupnosti na místo svého vyloučeného předka.

Otázkou je, zda se může stát dědicky nezpůsobilou i právnická osoba. V úvahu přichází první důvod, tedy spáchání činu povahy úmyslného trestného činu vůči zůstaviteli nebo jeho osobám blízkým. To se samozřejmě netýká právnické osoby, která má teprve vzniknout, neboť taková se nemůže vůči zůstaviteli dopustit ničeho. Stejně tak se nemůže dědické nezpůsobilosti dopustit stát.

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob založil trestní odpovědnost právnických osob za některé trestné činy. Právnická osoba je trestně odpovědná, pokud např. statutární orgán nebo jeho člen (či další osoby vypočtené v § 8 odst. 1 TOPO) spáchal trestný čin v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, a toto protiprávní jednání je právnické osobě přičitatelné. Právnická osoba se může dopustit všech trestných činů uvedených ve zvláštní části TZ s výjimkou těch, které jsou taxativně vypočtené v § 7 TOPO. Lze si tak představit třeba situaci, kdy by byla právnická osoba povolána jako dědic závěti, nicméně by se její statutární orgán dopustil vůči zůstaviteli, jeho předku, potomku či manželu např. trestného činu vydírání (§ 175 TZ), poškození cizích práv (§ 181 TZ) či trestného činu pomluvy (§ 184 TZ), čímž by se sama vyloučila z dědického práva a stala dědicky nezpůsobilou dle § 1481 OZ. Nic tak nebrání tomu dojít k závěru, že i právnická osoba se může stát dědicky nezpůsobilou.

1.1.3. Dědická nezpůsobilost úplná a částečná

Dalším způsobem, jak lze dědickou nezpůsobilost klasifikovat, je její členění na úplnou a částečnou.

V § 1481 OZ je obsažena dědická nezpůsobilost úplná, což znamená, že dědic vyloučený z dědického práva a nemá právo na pozůstalost jako dědic z jakéhokoli dědického titulu¹⁸, tedy ze zákona, dědické smlouvy či závěti. Vyloučený dědic se nemůže stát ani odkazovníkem, protože nesplňuje podmínku dědické způsobilosti stanovenou v § 1594 odst. 1 větě druhé OZ, a tak mu nenáleží ani právo na odkaz. A nezpůsobilý nepominutelný dědic nemá dle § 1645 OZ právo na povinný díl¹⁹.

---

¹⁸ KITTEL, David. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník...* 1556 s.

¹⁹ Tamtéž.

Naproti tomu o částečnou dědickou nezpůsobilost se jedná u obou důvodů v § 1482 OZ, ve kterém zákon přímo stanoví, že vyloučený manžel či rodič zůstavitele nemá právo na pozůstalost při dědění dle zákonné dědické posloupnosti²⁰. Pokud však byl takový dědic povolán k dědění závětí nebo dědickou smlouvou uzavřenou se zůstavitelem, nebude při dědění z uvedených titulů z dědického práva vyloučen. Z toho důvodu, jak již bylo uvedeno, není § 1482 OZ dědickou nezpůsobilostí v pravém slova smyslu.

1.2. Důsledky dědické nezpůsobilosti

Následkem dědické nezpůsobilosti je, že dědic, který by jinak byl povolán k dědění dle některého dědického titulu, nedědí. Dědické právo mu smrtí zůstavitele vůbec nevznikne²¹.

Ačkoli nastává dědická nezpůsobilost přímo ze zákona, je otázkou, zda vůbec nezpůsobilost dědice vyjde v průběhu dědického řízení najevo. „*Soud je však povinen přihlídnout z úřední povinnosti k tomu, zda jsou dány důvody dědické nezpůsobilosti, jak v řízení o dědictví tak v případném sporném řízení před soudem*“²². Dle zásady vyšetřovací zakotvené v § 20 ZŘS má soudní komisař povinnost zjistit všechny skutečnosti důležité pro rozhodnutí ve věci samé a není při tom omezen skutečnostmi navrhovanými účastníky řízení, naopak pokud je k řádnému zjištění skutkového stavu třeba provést i jiné důkazy než ty účastníky navržené, pak je povinen je provést.

Pokud si je zůstavitel vědom důvodu, pro který je dědic dědicky nezpůsobilý a chtěl by zabránit situaci, že dědicova nezpůsobilost nevyjde v pozůstalostním řízení najevo, může na ni např. upozornit v samotném pořízení pro případ smrti, popř. v jiné listině²³. Další možností je nepominutelného dědice přímo vydědit dle § 1646 odst. 2 OZ, o tom však později.

Jedinou možností, jak může být osud nezpůsobilého dědice ještě zvrácen, je, že mu zůstavitel výslovně promine čin zakládajícího jeho dědickou nezpůsobilost. Tato možnost se však týká pouze skutkových podstat § 1481. U důvodů v § 1482 není prominutí možné, avšak zůstavitel má možnost namísto prominutí povolát vyloučeného dědice k dědění závětí nebo dědickou smlouvou.

---

²⁰ KITTEL, David. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník...* 1556 s.

²¹ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In: FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník...* 36 s.

²² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. března 2013, sp. zn. 21 Cdo 3423/2011 (databáze beck-online.cz).

²³ TALANDOVÁ, Iveta. Dědická nezpůsobilost. *Právo a rodina* [online databáze], 2018, č. 8 [cit. 3. března 2022]. Dostupné z: databáze aspi.cz.

Za účinnosti předchozího o. z. bylo možné se setkat s názory, že je přípustné, aby spolu ostatní dědicové uzavřeli dohodu, že se k dědické nezpůsobilosti vyloučeného dědice nebude přihlížet, ačkoli mu zůstavitel jeho čin neprominul, resp. neodpustil, a tak bylo i přes nezpůsobilost možné, aby takový dědic dědictví nabyt. I za účinnosti stávající právní úpravy se lze setkat s názory, že je uzavření takové dohody možné. K takovému závěru dochází např. autorka článku *Dědická nezpůsobilost – přehled základních pravidel*²⁴, který byl publikovaný v roce 2020. Jak už ale bylo řečeno o. z. postrádal potřebný respekt k zůstavitelově poslední vůli, což byl hojně kritizovaný nedostatek, který se úprava v novém OZ snažila primárně odstranit. Dědická nezpůsobilost nastává ze zákona a zůstavitelova vůle dědici jeho čin neprominout musí být respektována. Proto je na místě zde dojít k závěru, že s názorem, který uvádí autorka ve svém článku, nelze souhlasit, neboť za účinnosti současné právní úpravy není takový postup možný. Ke stejnému názoru se přiklánějí i soudy ve své judikatuře, např. Nejvyšší soud v jednom ze svých rozhodnutí konstatuje, že „*je vyloučeno, aby se dědici dohodli, že dědická nezpůsobilost u některého z nich nenastala*“²⁵.

Dále je třeba se zabývat tím, co se stane s dědictvím, které mělo připadnout nezpůsobilému dědici. Při dědění ze závěti nastupuje na místo vyloučeného dědice jeho náhradník, pokud jej zůstavitel povolal. Náhradník může nastoupit na místo nezpůsobilého dědice také při dědění podle dědické smlouvy, ale pouze pokud se na tom shodly smluvní strany²⁶.

Jestliže zůstavitel žádného náhradníka k dědění nepovolal, podíl nezpůsobilého dědice se uvolní a přiroste těm dědicům, kteří byli zůstavitelem povoláni bez podílu. Pokud zůstavitel povolal všechny dědice k dědění rovným dílem nebo všeobecným výrazem znamenajícím rovné podělení, přiroste uvolněný podíl poměrně k podílům těchto dědiců.

Jestliže se stane dědicky nezpůsobilým nepominutelný dědic, pak podle § 1645 OZ „*právo na povinný díl nemá, ale při výpočtu povinných dílů ostatních dědiců se k němu hledí právě tak, jako by z dědického práva nebyl vyloučen*“.

---

²⁴ KRUPOVÁ, Tereza. Dědická nezpůsobilost – přehled základních pravidel. *Rodinné listy* [online databáze], 2020, č. 4 [cit. 3. března 2022]. Dostupné z: databáze aspi.cz.

²⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. září. 2016, sp. zn. 21 Cdo 5543/2015 (databáze beck-online.cz).

²⁶ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In: FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník...* 37 s.

1.2.1. Potomci dědicky nezpůsobilého dědice

Nové pravidlo obsažené v § 1483 OZ stanoví, že „*potomek toho, kdo je vyloučen z dědického práva, nastupuje při zákonné dědické posloupnosti na jeho místo, i když vyloučený přežije zůstavitele*“. Dědická nezpůsobilost by měla negativně postihnout pouze osobu, která se jí dopustila, a proto by nebylo spravedlivé trestat za chování vyloučeného dědice také jeho potomky²⁷.

Uvedené pravidlo se tedy týká pouze dědění ze zákona a je třeba vykládat tak, že potomci nezpůsobilého dědice nastupují na jeho místo na základě reprezentačního práva pouze tehdy, jestliže to určuje úprava zákonné dědické posloupnosti, tj. v první, třetí a šesté dědické třídě²⁸. Při dědění dle zbývajících dědických tříd, ve kterých zákon reprezentační právo neupravuje, by se měla uplatnit zásada akresence a uvolněný podíl vyloučeného dědice by měl přirůst ostatním dědicům dané třídy²⁹.

Výše řečené se však neuplatní u dědického důvodu dle § 1482 odst. 1. OZ., neboť v takovém případě jsou z dědického práva podle zákonné dědické posloupnosti vyloučeni i potomci dědicky nezpůsobilého manžela. Jedná se o tzv. dědičný hřích³⁰. Potomky se zde však nemíní společné děti, které měl nezpůsobilý manžel se zůstavitelem, ale výluční potomci manžela, kteří by při dědění ze zákona mohli dědit dle druhé či třetí dědické třídy jako tzv. spolužijící osoby, pokud žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a zároveň o tuto domácnost pečovali nebo byli odkázáni svou výživou na zůstavitele.

1.3. Srovnání dědické nezpůsobilosti s obdobnými instituty dědického práva

Jak již bylo řečeno, k relativní dědické nezpůsobilosti dědice může dojít hned v několika případech. Jedná se o následující instituty dědického práva: dědická nezpůsobilost, vydědění, zřeknutí se dědického práva, odmítnutí dědictví a vzdání se dědictví. Jde o instituty, které jsou si navzájem podobné zejména co do jejich následku, neboť všechny mají společné to, že je na jejich základě dědic vyloučen ze svého dědického práva, tedy je

---

²⁷ ELIÁŠ, Karel. In: ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou...* 607 s.

²⁸ TALANDA, Adam. In: TALANDA, Adam. *Problematika reprezentace v dědickém právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, 71s.

²⁹ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In: FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník...* 46 s.

³⁰ Tamtéž.

dědicky nezpůsobilý, proto je vhodné uvedené instituty alespoň stručně charakterizovat a od sebe odlišit.

1.3.1. Zřeknutí se, odmítnutí a vzdání se dědictví

U institutů zřeknutí se dědického práva, odmítnutí a vzdání se dědictví se nejedná o vyloučení dědické způsobilosti v pravém slova smyslu, neboť dědic, který uvedených institutů využije, je původně způsobilý dědit, ale dobrovolně se ze své vlastní vůle z dědění po zůstaviteli vyloučí³¹, což je hlavním rozdílem oproti vyloučení z dědického práva pro dědickou nezpůsobilost nebo na základě vydědění.

Zřeknutí se dědického práva je upraveno v § 1484 OZ, který stanoví, že dědického práva se lze předem zříci smlouvou uzavřenou se zůstavitelem. Tento institut tak může dědic ke svému vyloučení z dědického práva včetně práva na povinný díl užít pouze za života zůstavitele. Zákon dále stanoví požadavek na formu smlouvy, která musí být sepsána jako veřejná listina, tedy formou notářského zápisu. Pozor by si však měl dát dědic na to, zda se chce, aby zřeknutí se dědictví působilo i vůči jeho potomkům či nikoli. Dle zákona se totiž automaticky vztahuje i na dědicovy potomky. Pokud by však nechtěl, aby i oni byli z dědického práva vyloučeni, musel by tak ujednat se zůstavitelem ve smlouvě.

Pokud se dědic nestihl zříci dědického práva před smrtí zůstavitele, a ten již zemřel, může se vyloučit z dědění po něm tím, že dědictví v souladu s § 1485 OZ odmítne. Pak se na takového dědice hledí, jako by mu dědické právo nikdy nevzniklo³². Odmítnout dědictví lze výslovným prohlášením dědice učiněným vůči soudu, resp. notáři jako soudnímu komisaři. Další podmínkou, kterou zákon stanoví, je lhůta, ve které lze dědictví odmítnout. Lhůta činí jeden měsíc ode dne, kdy byl vyrozuměn soudem o svém právu odmítnout dědictví a o jeho následcích (výjimečně může být prodloužena). Dědic, který je povolán za základě dědické smlouvy se však může dědictví vzdát pouze v případě, že to smlouva nevylučuje.

A nakonec dědic, který dědictví neodmítl, nebo jej už dle § 1489 OZ nemůže odmítnout, se může před soudem během řízení o pozůstalosti svého dědictví či jeho části vzdát, a to ve prospěch jiného spoludědice, který však musí s převodem takového podílu souhlasit. Pokud nesouhlasí, tak se ke vzdání se dědictví nepřihlíží.

---

³¹ TALANDOVÁ, Iveta. Dědická nezpůsobilost. *Právo a rodina* [online databáze], 2018, č. 8 [cit. 3. března 2022]. Dostupné z: databáze aspi.cz.

³² KITTEL, David. In PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník...* 1561 s.

1.3.2. Vztah dědické nezpůsobilosti a vydědění

Nejpodobnějším institutem k dědické nezpůsobilosti je nepochybně vydědění, které je upraveno v § 1646 – 1649 OZ. V obou případech se rovněž jedná o relativní dědickou nezpůsobilost, kterou si zapříčinil dědic sám svým jednáním, nicméně v porovnání s dříve popsaným instituty nenastává dobrovolně.

Vyděděním zůstavitel vylučuje ze zákonem taxativně stanovených důvodů právo nepominutelného dědice na povinný díl, nebo jeho část.

Zákon rozeznává tři možné způsoby, jak může zůstavitel nepominutelného dědice vydědit. Prvním způsobem je, že učiní prohlášení o vydědění, ve kterém uvede, pro který důvod má být dědic vyděděn. V takovém případě poté nelze uvedený důvod jakkoli rozšiřovat³³.

Druhým způsobem je, že rovněž učiní prohlášení o vydědění, ale neuvede v něm žádný důvod vydědění. Předchozí o. z. takový postup nepřipouštěl, ale současná právní úprava jej umožňuje, neboť § 1648 OZ říká, že „*nevyslovi-li zůstavitel důvod vydědění, má nepominutelný dědic právo na povinný díl, ledaže se proti němu prokáže zákonný důvod vydědění*“. K možnosti vydědit potomka i bez uvedení důvody se vyslovil také Krajský soud v Plzni, jenž ve svém rozhodnutí konstatoval, že „*uvedení důvodů vydědění již není podmínkou platnosti vydědění*“³⁴.

Třetím a posledním způsobem, jak může zůstavitel svého potomka vydědit je, že sice neučiní žádné výslovné prohlášení o vydědění, ale povolá k dědění jiné dědice a zároveň opomine nepominutelného dědice, tzn., že mu ničeho nezanechá, ačkoli je o něm známo, že je naživu. Zároveň musí být prokázáno, že se zůstavitelův potomek dopustil jednání, které naplňuje některý ze zákonných důvodů vydědění, a pak se na toto opominutí hledí jako na tzv. vydědění mlčky a po právu³⁵.

Z uvedeného je možné vyzorovat hned několik odlišností mezi vyděděním a dědickou nezpůsobilostí. Stěžejním rozdílem je, že dědická nezpůsobilost nastává automaticky ze zákona a k vyloučení dědice tak není třeba žádného aktivního jednání ze strany zůstavitele, což naopak u vydědění nutné je (výjimkou je pouze zmíněné vydědění mlčky). Důvodem, proč nastává

---

³³ Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 15. listopadu. 2016, sp. zn. 11 Co 433/2016 (databáze beck-online.cz).

³⁴ Tamtéž.

³⁵ ŠEŠINA, Martin a kol. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, 264 s.

dědická nezpůsobilost ze zákona, kdežto vydědění nikoli, je fakt, že důvody dědické nezpůsobilosti jsou svou povahou závažnější než důvody pro vydědění³⁶.

Dědická nezpůsobilost se může týkat jakéhokoli potencionálního dědice, naproti tomu vydědit může zůstavitel pouze nepominutelné dědice, kterými jsou zůstavitelovy děti a nedědili, pak jsou jimi jejich potomci.

Jak bylo řečeno, k vydědění je třeba aktivního právního jednání zůstavitele, kterým svého potomka vyloučí z práva dědit, z čehož jasně plyne, že si je zůstavitel při vydědění vědom jednání dědice, které naplňuje některý ze zákonných důvodů (výjimkou je vydědění *pro futuro*), na rozdíl od nezpůsobilosti, u které zůstavitel může a nemusí o dědicově činu vědět. S tím také souvisí další odlišnost. Zůstavitel může svého potomka vydědit pouze za svého života, proto muselo dojít k naplnění důvodu vydědění ještě před zůstavitelovou smrtí, zatímco jednání zakládajícího dědickou nezpůsobilost se může dědic v některých případech dopustit i po smrti zůstavitele.

Rozdíl je také v tom, jaké důsledky plynou z vyloučení dědice pro jeho potomky. U dědické nezpůsobilosti nastupuje dle § 1483 OZ potomek vyloučeného dědice při zákonné dědické posloupnosti na jeho místo, i když vyloučený přežije zůstavitele. Výjimkou z uvedeného pravidla je § 1482 odst. 1 OZ, neboť v takovém případě potomci nezpůsobilého dědice na jeho místo nenastupují. Naopak dle § 1646 odst. 3 OZ nedědí ani potomci vyděděného nepominutelného dědice, pokud tento zůstavitele přežije, jinak jeho potomci dědí s výjimkou těch, kteří jsou sami z dědického práva vyloučeni.

Oba instituty jsou si také podobné svými důvody. Čtyři základní důvody vydědění upravuje § 1646 odst. 1 OZ a jsou jimi: neposkytnutí zůstaviteli potřebné pomoci v nouzi, neprojevení opravdového zájmu o zůstavitele, odsouzení nepominutelného dědice pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze a trvalé vedení nezřízeného života. Dále zákon připouští vydědění potomka pro zadluženost nebo marnotratnost. A mimo těchto klasických důvodů vydědění lze nově od účinnosti OZ vydědit nepominutelného dědice také pro dědickou nezpůsobilost. Výčet zákonných důvodů, pro které může být dědic vyděděn, je taxativní.

Jelikož institut vydědění není tématem této diplomové práce, nebude se práce důvody vydědění detailněji zabývat, nicméně by se zdálo být vhodné zde alespoň od sebe odlišit důvody „vydědění dědice pro trestný čin“ a „spáchání činu povahy úmyslného trestného činu“, na

---

³⁶ TALANDA, Adam, TALANDOVÁ, Iveta. Vliv vydědění na potomky vyděděného. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online databáze], 2016, č. 4 [cit. 5. března 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

základě kterého se dědic stane dědicky nezpůsobilým, a také zhodnotit, zda je vydědění pro dědickou nezpůsobilost nadbytečným ustanovením zákona.

Dědicky nezpůsobilý je dědic, který se vůči zůstaviteli nebo jeho předku, potomku či manželce, dopustí činu povahy úmyslného trestného činu. Jedná se tedy o odlišné pojetí od důvodu vydědění dle § 1646 odst. 1 písm. c) OZ, který vyžaduje, aby byl nepominutelný dědic odsouzen pro trestný čin, jenž byl spáchán za okolností svědčících o zvrhlé povaze tohoto dědice. Z uvedeného je patrné, že dědická nezpůsobilost dopadá na širší okruh jednání, kterých se může potenciální dědic dopustit, neboť naplnění důvodu nevyžaduje odsouzení dědice pro trestný čin, kdežto pro možnost vydědění zákon přímo stanoví podmínku, že dědic musel být za spáchaný trestný čin odsouzen.

Zákon u dědické nezpůsobilosti také vyžaduje, aby byl dán u činu povahy trestného činu úmysl. U vydědění nic takového nestanoví, tudíž postačí i odsouzení pro některý nedbalostní trestný čin. Problematické však bude určit, zda lze ze spáchaného činu, pro který byl potomek odsouzen, usuzovat na jeho zvrhlou povahu. V případě sporu bude na pozůstalostním soudu, aby učinil závěr o tom, jestli zůstavitel vydědil potomka po právu³⁷. Při posuzování „okolností svědčících o zvrhlé povaze“ vyloučeného nepominutelného dědice mohou posloužit jako určité vodítko tzv. přitěžující okolnosti vypočtené v § 42 TZ. Na zvrhlou povahu dědice tak může pozůstalostní soud usuzovat, pokud se dopustil trestného činu např. vůči těhotné ženě, dítěti, spáchal jej ze ziskuchtivosti, pomsty nebo třeba surovým či trýznivým způsobem.

Rozdíl je také v tzv. předmětu útoku trestných činů, vůči kterému může dědicovo jednání směřovat. Aby byla naplněna skutková podstata dědické nezpůsobilosti, je třeba, aby čin směřoval proti zůstaviteli či osobám jemu blízkým. Přesněji řečeno nemusí čin směřovat výlučně proti osobě zůstavitele jako takové, tedy vůči jeho životu a zdraví, ale např. také proti jeho majetku. U vydědění lze potomka vyloučit pro jakýkoli trestný čin, jehož předmětem útoku tak může být i kterákoli jiná osoba, věc apod.

Dalším důvodem, který s dědickou nezpůsobilostí úzce souvisí, je vydědění nepominutelného dědice pro dědickou nezpůsobilost, který je zakotven v § 1646 odst. 2 OZ. Předchozí právní úprava o. z. sice vydědění z takového důvodu neumožňovala, avšak nejedná se o zcela nový institut dědického práva, neboť podíváme-li se dále do historie, nalezneme možnost vydědění pro dědickou nezpůsobilost už v o. z. o. Konkrétně byla tato možnost upravena v § 770 o. z. o., podle kterého „*může být nepominutelnému dědici posledním*

---

³⁷ ŠEŠINA, Martin a kol. *Dědické právo...* 266 s.

pořízením odňat povinný díl i pro takové trestné činy, které činí dědice nehodným dědického práva“. Už tehdy však bylo ustanovení považováno za nadbytečné, neboť nebylo shledáno potřebným mít možnost vydědit osobu, která již dědické právo pozbyla, a z toho důvodu také nebylo ustanovení převzato do o. z.³⁸ Otázkou tak je, jaký má znovuzařazení institutu do nového OZ význam a jaké přínosy s sebou nese vydědění nezpůsobilého dědice.

Jelikož může být na základě vydědění vyloučen z dědického práva pouze potomek zůstavitele, připadá v úvahu při vydědění pouze dědická nezpůsobilost dle § 1481 OZ, neboť důvodů obsažených v § 1482 OZ se může dopustit pouze manžel či rodič zůstavitele, nikoli tedy nepominutelný dědic³⁹.

Jak bylo řečeno dříve, k vydědění potomka může dojít pouze za života zůstavitele, proto i u vydědění pro nezpůsobilost platí, že pouze v případě takového jednání dědice, kterého se dědic dopustí ještě za života zůstavitele, je možné jej vydědit. Nic však nebrání tomu, aby zůstavitel „učinil prohlášení o vydědění, ve kterém uvede, že vyděďuje svého potomka pro případ, že se v budoucnu dopustí činu, který bude mít za následek dědickou nezpůsobilost“⁴⁰, jedná se o tzv. vydědění *pro futuro*.

Ačkoli byl tedy předmětný institut hojně kritizován pro nadbytečnost, vydědit dědicky nezpůsobilého potomka s sebou nese škálu dalších praktických dopadů, které samotná dědická nezpůsobilost neposkytuje.

První výhodou je, že vyděděním z tohoto důvodu odstraňuje zůstavitel případné pochybnosti ohledně toho, zda dědici jeho jednání, ať už v podobě činu povahy trestného činu nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, pomínul. Zůstavitel tímto dává jasně najevo, že dědici jeho jednání nepomínul, což může mít zároveň také praktický dopad zejm. pro následné pozůstalostní řízení, neboť vyděděním zůstavitel zároveň upozorňuje na dědicovu nezpůsobilost, která by jinak v řízení vůbec nemusela vyjít najevo⁴¹.

Nejasné se však může zdát, zda prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost vede rovněž ke zrušení vydědění pro dědickou nezpůsobilost. Zákon pro zrušení vydědění vyžaduje

---

³⁸ TALANDOVÁ, Iveta. Vydědění dědicky nezpůsobilého potomka. *Ad Notam* [online databáze], 2019, č. 2 [cit. 5. března 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

³⁹ TALANDOVÁ, Iveta. Vydědění nepominutelného dědice. *Právo a rodina* [online databáze], 2019, č. 7 [cit. 5. března 2022]. Dostupné z: databáze aspi.cz.

⁴⁰ BEDNÁŘ, Václav. Vydědění pro dědickou nezpůsobilost. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2020, č. 11 [cit. 5. března 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁴¹ TALANDOVÁ, Iveta. Vydědění nepominutelného dědice. *Právo a rodina* [online databáze], 2019, č. 7 [cit. 5. března 2022]. Dostupné z: databáze aspi.cz.

dle § 1649 odst. 1 OZ formu, kterou se pořizuje nebo ruší závět. Prominutí dědické nezpůsobilosti tak může být zároveň zrušením prohlášení o vydědění pouze v tom případě, kdy bude mít požadovanou formu pro pořízení pro případ smrti⁴².

Mohla by také nastat situace, ve které by chtěl zůstavitel vyloučit důsledky dědické nezpůsobilosti, na základě které je dědic nezpůsobilý dědit ze všech dědických titulů, a tak by potomku jeho jednání prominul, avšak zároveň by jej nechtěl nechat úplně bez trestu, a proto by dědice následně částečně pro dědickou nezpůsobilost vydědil. Takový postup zůstavitele by měl být možný, neboť prominutí činu, který je důvodem dědické nezpůsobilosti, by nemělo bránit vydědění dle § 1646 odst. 2 OZ⁴³.

Během obecného porovnávání vydědění s dědickou nezpůsobilostí bylo upozorněno na rozdílnost dopadů vyloučení dědice z dědického práva na jeho potomky. Při dědické nezpůsobilosti zpravidla nastupuje potomek vyloučeného dědice na jeho místo, ale pokud by měl zůstavitel úmysl tomu zabránit, stačí, aby nepominutelného dědice pro nezpůsobilost vydědil, čímž z dědění vyloučí i jeho potomky dle § 1646 odst. 3 OZ.

Jak je patrné, vydědění pro dědickou nezpůsobilost přináší řadu praktických využití a v OZ má své místo zcela oprávněně, proto není důvod označovat § 1646 odst. 2 OZ za zbytečné ustanovení.

---

⁴² BEDNÁŘ, Václav. Vydědění pro dědickou nezpůsobilost. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2020, č. 11 [cit. 5. března 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁴³ Tamtéž.

2. Historický vývoj institutu dědické nezpůsobilosti

Dědická nezpůsobilost je institutem na našem území tradičním, proto je namístě věnovat se v jedné z kapitol práce také jeho historickému vývoji. Ačkoli se jedná o dobu dávno minulou, je vhodné se podívat i na to, jak byla řešena dědická nezpůsobilost již v římském právu, neboť současné občanské právo, a tudíž i právo dědické, mají svůj počátek již v právu římském⁴⁴. Kromě římského práva je současná právní úprava dědické nezpůsobilosti přejata zejména z předchozí právní úpravy v o. z., nicméně se navrácí a inspiruje se právní úpravou dědického práva obsaženou v o. z. o. a vládním návrhem občanského zákoníku z roku 1937⁴⁵, ze kterých je proto vhodné vycházet při výkladech ustanovení o dědické nezpůsobilosti v současném OZ.

2.1. Dědická nezpůsobilost v právu římském

Institut dědické nezpůsobilosti se objevuje již v právu antického Říma. Existovalo zde hned několik druhů dědické nezpůsobilosti, z nichž pouze jednu je možné považovat za dědickou nezpůsobilost v tom smyslu, v jakém ji chápe současný OZ.

Za prvé byl dědic dědicky nezpůsobilý, pokud neměl římské občanství, neboť to bylo jednou z podmínek pro nabytí dědictví. Kromě občanství bylo pro dědění dále třeba, aby v době zůstavitelovy smrti existoval dědic alespoň jako *nasciturus*⁴⁶. Pokud již nezpůsobilý testamentární nebo zákonný dědic dědictví nabyt, jako nehodnému mu bylo dědictví odňato⁴⁷.

Mimo výše popsanou všeobecnou způsobilost nabytí dědictví bylo třeba při dědění ze závěti ještě zvláštní způsobilosti k přijetí dědictví⁴⁸. Tuto dědickou způsobilost neměly osoby, jež ji byly zvláštními právními předpisy zbaveny, jednalo se o tzv. *incapaces*. Absolutně dědicky nezpůsobilé tak byly osoby, které do 100 dnů po delaci nenabýly římského občanství, osoby, které byly neprovdané nebo neženaté, pokud do 100 dnů od delace neuzavřely manželství, a dále osoby nezpůsobilé přijmout dědictví bez závěti⁴⁹. Vedle nich existovaly také

---

⁴⁴ SCHELLE, Karel, SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, 2013, 9 s.

⁴⁵ TALANDOVÁ, Iveta. Proměny dědické způsobilosti v občanských zákonících. In: POLÁČEK-TUREKOVÁ, Zlatica, TUROŠÍK, Michal (eds.). *Civilnoprávne...* 300 s.

⁴⁶ KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995, s. 269-270.

⁴⁷ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4. vydání. Praha: J. Otto, 1910, 1135 s.

⁴⁸ BOHÁČEK, Miroslav. *Nástin přednášek o soukromém právu římském: II. Právo obligační, právo dědické*. Praha: nákladem vlastním, 1946, 155 s.

⁴⁹ Tamtéž.

osoby částečně dědicky nezpůsobilé, jednalo se o bezdětné a bezdětné manžele, kteří nabývali pouze část dědictví.

Římské právo znalo také institut odnětí dědictví, tzv. *ereptorium*. Jednalo se o dědickou nezpůsobilost, resp. přesněji dědickou nehodnost, kterou lze přirovnat k nezpůsobilosti dle současné právní úpravy v OZ, ke které docházelo v případech, kdy dědic sice již dědictví nabyt, ale později se stal pro některý z důvodů dědicky nehodným a dědictví mu bylo státem odňato a připadlo do jeho pokladny.

Takovými důvody pro označení dědice za nehodného a pro odnětí jím nabytého dědictví bylo hned několik. Prvním důvodem bylo, že se dědic dopustil určitého provinění proti zůstaviteli, zejm. „*zavinil smrt zůstavitele úmyslně nebo z nedbalosti, kdo opominul pomstít zůstavitele soudním stíháním jeho vraha, kdo vzal neprávem v odpor status zůstavitele nebo kdo daroval někomu jmění zůstavitelovo celé nebo z části ještě za života zůstavitele bez jeho svolení*“⁵⁰.

Dále bude dědictví odňato dědici, který se provinil proti zůstavitelově poslední vůli např. tím, že ji padělal, úmyslně zůstaviteli zabránil v jejím pořízení či pozměnění nebo ji dokonce zničil.

Dědic se také stal nehodným a dědictví mu bylo odňato, když jej zůstavitel bezformálně odvolal, což mohl učinit například přeškrtnutím jména dědice v poslední vůli či napsáním zcela nové závěti. Posledním důvodem, pro které se osoby staly dědictví nehodnými, bylo, že se provinily proti zákonu tím, že žily se zůstavitelem v zapovězeném manželství, nebo že byla žena v zapovězeném mimomanželském pohlavním spojení se zůstavitelem⁵¹.

2.2. Právní úprava dědické nezpůsobilosti v o. z. o.

Prvním občanským zákoníkem platným na území našeho státu, byl rakouský o. z. o., německy zkráceně ABGB, který vyhlásil císař František I. dne 1. června 1811. Tento zákoník platil na našem území od 1. ledna 1812 do 31. prosince 1950, kdy byl přijat tzv. střední občanský zákoník. Dle § 538 o. z. o. byl oprávněn dědit ten, kdo byl oprávněn nabývat majetek. Dědicky způsobilé mohly být jak fyzické osoby včetně ještě nenarozeného plodu, tak osoby právnické včetně duchovních korporací.

---

⁵⁰ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém...* s. 1135-1136.

⁵¹ Tamtéž.

2.2.1. Absolutní dědická nezpůsobilost

Osoby, které nebyly oprávněné k nabývání majetku, byly dědicky nezpůsobilé, a to absolutně. Mezi takové osoby patřili dle § 544 o. z. o. zběhové řadového vojska a zálohy ode dne jejich zběhnutí až do okamžiku jejich navrácení. Uvedené ustanovení však pozbylo dle rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky, ze dne 7. 7. 1920, sp. zn. R I 435/20 účinnosti⁵² nejpozději 4. listopadu 1918. Dále sem patřily osoby, které složily tzv. slib chudoby dle § 538 o. z. o. Takovými osobami byli mniši, kteří složili řeholnický slib. Řeholníci nesměli mít vlastní majetek, avšak právní úprava stanovící jejich absolutní dědickou nezpůsobilost byla později odstraněna z důvodů, že řeholník byl občanem jako kterýkoli jiný a občanské právo nemohlo vyvozovat takové důsledky z církevních obřadů a pravidel⁵³. Krom výše uvedených mohli být dědicky nezpůsobilými také cizinci, ale pouze tehdy, když jejich stát vylučoval dědickou způsobilost našich státních občanů. Jednalo se o tzv. princip formální reciprocity.

2.2.2. Relativní dědická nezpůsobilost

Vedle absolutní dědické nezpůsobilosti obsahoval o. z. o. rovněž dědickou nezpůsobilost relativní, která byla upravena v § 540 až 543 o. z. o. Ohledně relativní nezpůsobilosti však nepanovala v tehdejší odborné veřejnosti shoda, neboť část byla toho názoru, že uvedené § 540 a 542 o. z. o. nestanovují relativní nezpůsobilost dědickou, ale tzv. dědickou nehodnost, neboli *indignitu*⁵⁴. Své tvrzení také podkládali argumentem, že relativní nezpůsobilost nemůže být prominuta, kdežto skutky v uvedených paragrafech mohou být zůstavitelem prominuty, a tudíž nelze v těchto případech o relativní nezpůsobilosti hovořit. Dovolím si však tvrdit, že většina odborné veřejnosti zastávala názor, že se o relativní dědickou nezpůsobilost jedná.

Obecně lze říci, že nezpůsobilým byl dědic, který se nějakým způsobem těžce provinil proti zůstaviteli či jeho poslední vůli. Prvním důvodem dědické nezpůsobilosti bylo dle § 540 o. z. o. spáchání zločinu proti zůstaviteli, ledaže by mu odpustil.

Abys mohl být čin klasifikován jako zločin, bylo zapotřebí zlého úmyslu, což odlišuje zločin od spáchání přečinu či přestupku. Zločin v sobě rovněž zahrnoval dle § 8 zákona č. 117/1852 R. z., o zločinech, přečinech a přestupcích také pokus, neboť ke zločinu nebylo zapotřebí, aby byl dokonán. Pro posouzení zločinu jako činu zakládajícího dědickou

⁵² KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V., Právo dědické*. 3. vydání. Praha: Všehrd, 1937, 9 s.

⁵³ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, 14 s.

⁵⁴ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém...* s. 1135-1136.

nezpůsobilost nebylo třeba, aby o něm proběhlo trestní řízení a bylo o něm rozhodnuto. Stejně tak nezáleželo na tom, zda došlo k promlčení trestnosti činu, k odpykání trestu, jeho prominutí či udělení milosti⁵⁵.

Dále musel být zločin spáchán výlučně proti zůstaviteli. Nepřicházel v úvahu zločin spáchaný před narozením zůstavitele, nebo po jeho smrti, tudíž bylo možné zločin spáchat výhradně proti zůstaviteli, který byl na živu⁵⁶. Zákon zde připouštěl, aby zůstavitel dědici jeho zločin odpustil, čímž by byla dědická nehodnost dědice vyloučena a on by byl způsobilý k nabytí dědictví. Odpuštění činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost nebylo považováno za právní jednání a nemuselo být ani výslovné, resp. bylo možné i odpuštění konkludentní. K prominutí však byla nutná vědomost zůstavitele o spáchaném zločinu a projev vůle dědici jeho čin odpustit musel vycházet přímo od zůstavitele, proto nebylo možné učinit odpuštění např. prostřednictvím zastoupení⁵⁷.

Soud byl povinen zjišťovat naplnění důvodu nezpůsobilosti dle § 540 o. z. o. z úřední povinnosti. Pokud však dědic během řízení tvrdil, že mu byl zločin zůstavitelem odpuštěn, musel své tvrzení sám prokázat.

Druhého důvodu dědické nezpůsobilosti se dle § 542 o. z. o. dopustil dědic, který se provinil proti projevu poslední vůle zůstavitele tím, že jej k projevu donutil, podvodným způsobem svedl, překazil prohlášení či změnu poslední vůle, nebo který potlačil poslední pořízení, jež už bylo zřízeno. Kromě toho, že se důsledkem svého činu dědic vyloučil z práva dědit, nesl také odpovědnost za škodu, kterou tím přivodil třetí osobě. Takového jednání proti zůstavitelově poslední vůli, se mohl dědic dopustit jak před smrtí zůstavitele, tak i po jeho smrti⁵⁸. Jednání muselo být protiprávní a vedené s úmyslem porušit dědický pořádek tak, jak měl být podle vůle zůstavitele, nemuselo však jít o jednání trestné⁵⁹. Dle tehdejší judikatury „*předpokládal důvod nehodnosti podle § 542 o. z. o. zpravidla pozitivní činnost, jež se setkala s výsledkem, opomenutí pak pouze tehdy, stalo-li se v úmyslu překazit zůstaviteli prohlášení nebo změnu poslední vůle*“, např. *pokud dědic odepře těžce nemocnému zůstaviteli potřeby k sepsání či ke změně poslední vůle, nebo odepře povolání svědků k takovému*

---

⁵⁵ ROUČEK, František. In: ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3.* Praha: V. Linhart, 1936, 39 s.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 2. listopadu 1943, sp. zn. Rv II 315/43 (databáze beck-online.cz).

⁵⁹ ROUČEK, František. In: ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k...* 44 s.

*úkonu*⁶⁰. Pod ustanovení § 542 o. z. o. bylo třeba podřadit také případy, kdy dědic poslední vůli zůstavitele zfalšuje nebo podvrhne, neboť výčet jednání v uvedeném ustanovení nebyl taxativní. Naproti tomu dle soudní judikatury „*pouhé sliby vůči zůstaviteli a pouhé jeho přemlouvání nečinily poslední porřízení neplatným*“⁶¹, protože ve slibování a přemlouvání nelze spatřovat podvodné jednání ani výhrůžku. Ačkoli to zákon výslovně nestanovil, tak i zde, stejně jako u prvního důvodu dědické nezpůsobilosti, dovozovala komentářová literatura možnost zůstavitele prominout dědici jeho jednání. K dědické nezpůsobilosti dle § 542 o. z. o. přihlížel, jako u prvního důvodu, soud v řízení *ex offio*.

Třetí a poslední důvod dědické nezpůsobilosti upravoval § 543 o. z. o., dle kterého osoby, jež se k cizoložství nebo krvesmilstvu před soudem doznaly nebo byly usvědčeny, byly vzájemně vyloučeny z dědického práva na základě prohlášení poslední vůle. K naplnění třetího důvodu dědické nezpůsobilosti bylo třeba, aby k přiznání či usvědčení došlo ještě před smrtí zůstavitele, jinak nemělo cizoložství právní účinky⁶². Nebylo však nutné, aby k cizoložství, příp. krvesmilstvu došlo ještě před sepsáním poslední vůle. Co se týká soudu, před kterým se osoby k činům doznaly nebo z nich byly usvědčeny, dle judikatury nebylo třeba, aby se tak stalo v odsuzujícím výroku trestního soudu, nýbrž stačilo, když se tak stalo, ať už před trestním či civilním soudem⁶³. Judikatura dále uváděla, že „*důvod dědické nehodnosti není vyloučen tím, že zůstavitelův manžel o cizoložném poměru věděl anebo k němu dokonce přivolil*“⁶⁴. Stejně tak zde nebylo možné prominutí uvedených činů, avšak dědická nezpůsobilost osob, které se jich dopustily, zanikla, pokud se později staly manželi⁶⁵.

Dle § 545 o. z. o. se dědická způsobilost posuzovala k okamžiku skutečného nápadu dědictví, kterou byla zpravidla smrt zůstavitele. Když nebyla dědická způsobilost dána, nedeferovala se pozůstalost, a to ani na potomky vyloučeného dědice⁶⁶. Výjimkou z uvedeného pravidla byl § 541 o. z. o., jež stanovoval, že při zákonné dědické posloupnosti nastupují potomci dědicky nezpůsobilého dědice na jeho místo, i když ten zůstavitele přežil.

---

⁶⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 17. listopadu 1926, sp. zn. Rv I 875/26 (databáze beck-online.cz).

⁶¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 5. dubna 1921, sp. zn. Rv I 6/21 (databáze beck-online.cz).

⁶² Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 7. prosince 1928, sp. zn. Rv I 741/28 (databáze beck-online.cz).

⁶³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 13. dubna 1920, sp. zn. Rv I 180/20 (databáze beck-online.cz).

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ ROUČEK, František. In: ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k...* 46 s.

⁶⁶ ROUČEK, František. In: ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k...* 42 s.

Při testamentární dědické posloupnosti nemohl být § 541 o. z. o. užit, a proto se uplatnil § 537 o. z. o.

2.3. Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937 a právní úprava dědické nezpůsobilosti v OZ 1950

Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937 upravoval dědické právo podobně jako o. z. o. velmi podrobně a i zde návrh počítal s institutem dědické nezpůsobilosti, která byla formulována v § 386 až 388 tohoto návrhu. Opět zde figuruje jako jeden z důvodů, pro které byl dědic z dědického práva svým jednáním vyloučen, spáchání zločinu. V porovnání s o. z. o. se však dědic z dědického práva vyloučil spácháním zločinu nejen proti osobě zůstavitele, ale i jeho dětem, rodičům, nebo manželu. I zde mohlo být spáchání zločinu dědicem ze strany zůstavitele prominuto, zásadní odlišností však byla možnost prominutí tohoto činu i po smrti zůstavitele, a to osobou, které bylo takovým dědicovým jednáním ublíženo.

Druhý důvod dědické nezpůsobilosti byl téměř totožný s již rozebíraným § 542 o. z. o., došlo zde pouze ke zpřesnění a rozšíření výčtu jednání směřujících proti zůstavitelově poslední vůli, zejm. o „zfalšoval“ a „podvrhl“, což už dříve dovozovala komentářová literatura u důvodu v § 542 o. z. o.

Zbývající § 388 vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937 upravuje shodně jako § 541 o. z. o. princip reprezentace.

Dalším právním předpisem, který taktéž upravoval dědickou nezpůsobilost, byl tzv. střední kodex, tedy OZ 1950, který platil na území republiky od 1. ledna 1951 do 31. března 1964, kdy jej nahradil o. z. Právní úprava dědění v zákoníku byla plně pod vlivem tehdejší politické situace, přinesla poměrně velkou škálu změn a ve velké míře byla také zjednodušena a zestručněna⁶⁷. Důvody dědické nezpůsobilosti byly zahrnuty do jediného ustanovení, § 522 OZ 1950, a zcela se shodují v důvody formulovanými v pozdějším o. z., proto se jimi budu podrobněji zabývat až v následující podkapitole. Stejně jako v předchozím kodexu, i zde zákon umožňoval prominutí činu zůstavitelem, a to u obou důvodů. Nově však bylo výslovně stanoveno v § 525 OZ 1950, že na nezpůsobilého dědice se hledělo, jako by se smrti zůstavitele nedožil.

---

⁶⁷ SCHELLE, Karel, SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dědické právo...* 33 s.

2.4. Právní úprava dědické nezpůsobilosti v o. z.

Dne 1. dubna 1964 nabyl účinnosti o. z., který platil na území našeho státu až do 31. prosince roku 2013, kdy jej nahradil aktuálně platný a účinný OZ, který z předchozí právní úpravy dědické nezpůsobilosti v mnohém vychází. Z toho důvodu je třeba podívat se na to, jak o. z. dědickou nezpůsobilost upravoval a rovněž jak se k tomuto institutu stavěla tehdejší judikatura, aby bylo následně možné určit a objasnit změny, kterými institut po rekodifikaci soukromého práva prošel a jaké dopady to mělo na rozhodovací praxi soudů.

Institut dědické nezpůsobilosti byl upraven v § 469 o. z., který stanovoval, že *„nedědí, kdo se dopustil úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho manželce, dětem nebo rodičům anebo zavrženíhodného jednání proti projevu poslední vůle zůstavitelovy. Může však dědit, jestliže mu zůstavitel tento čin odpustil“*. Ustanovení tedy obsahovalo dva důvody dědické nezpůsobilosti, jejichž výčet byl taxativní, tzn., že stanovený okruh důvodů nemohl být rozšiřován o další důvody, které by dědickou nezpůsobilost zakládaly.

Z povahy důvodů vyplývalo, že naplnit některou ze skutkových podstat nezpůsobilosti mohli pouze fyzické osoby, nikoli právnické osoby⁶⁸. Nicméně od 1. ledna 2012, kdy vešel v účinnost TOPO, který jak bylo dříve řečeno, založil trestní odpovědnost právnických osob, bylo možné, aby se z dědění vyloučila i osoba právnická.

Pokud se potenciální dědic dopustil činu naplňující některou ze skutkových podstat dědické nezpůsobilosti, vyloučil se jím z dědění jak ze zákona, tak i ze závěti. Dědickou smlouvu o. z. neznal, tudíž mohl být dědic vyloučen z dědického práva pouze z uvedených dvou dědických titulů.

Jedinou možností, jak mohl zůstavitel zabránit následkům dědické nezpůsobilosti, bylo, že nehodnému dědici jeho čin odpustil. Odpuštění, resp. prominutí se však bude podrobně věnovat až kapitola čtvrtá.

Okrajově se na tomto místě hodí zmínit, že ačkoli je o. z. kodexem na našem území již neplatným, u našich sousedů na Slovensku je o. z. z roku 1964 stále účinný a důvody dědické nezpůsobilosti zde v totožném znění platí i nadále. Od roku 1998 až po současnost probíhají na Slovensku práce na rekodifikaci celého soukromého práva. V roce 2009 připravila rekodifikační komise legislativní záměr občanského zákoníku, na základě kterého pak v roce

---

⁶⁸ MUZIKÁŘ, Ladislav. In: ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008. 1. svazek (§ 1-487)*. Praha: Linde, 2008, 1173 s.

2015 předložila návrh paragrafového znění zákona ministerstvu spravedlnosti. Nový občanský zákoník ale nakonec nebyl předložen ke schválení vládou⁶⁹. Následně bylo od vypracování zcela nového kodexu soukromého práva upuštěno a namísto toho se měl postupně novelizovat stávající zákoník. V současnosti opět pokračují práce na vypracování úplně nového zákona, nicméně se zdá, že se Slovensko nového občanského zákoníku v nejbližší době ještě nedočká.

2.4.1. Úmyslný trestný čin proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům

První skutkovou podstatu dědické nezpůsobilosti dle § 469 o. z. naplnil dědic tím, že se dopustil úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům. Jelikož byl souběžně s o. z. po většinu času účinný TrZ, bude na tomto místě vykládán pojem trestný čin podle předchozí právní úpravy obsažené v tomto zákoně.

Trestným činem byl dle § 3 odst. 1 TrZ „*pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně*“. K naplnění prvního důvodu dědické nezpůsobilosti však zákon vyžadoval zavinění ve formě úmyslu, ale nebylo podstatné, zda se jednalo o úmysl přímý, tedy že pachatel trestného činu chtěl porušit nebo ohrozit zájem chráněný TrZ, nebo o úmysl nepřímý, tedy že pachatel věděl, že takovým jednáním může porušení nebo ohrožení způsobit a byl s takovým následkem svého počínání srozuměn. Spáchání nedbalostního trestného činu tudíž nemělo za následek vyloučení dědice z dědění po zůstaviteli. Dědická nezpůsobilost však nastala i u přípravy nebo pokusu úmyslného trestného činu⁷⁰.

Pro naplnění důvodu dědické nezpůsobilosti nebylo rozhodné, zda byl dědic za spáchání úmyslného trestného činu odsouzen či nikoli⁷¹, případně zda došlo k zahlázení odsouzení, nebo byl později nezpůsobilý dědic amnestován⁷². Pokud však pravomocný odsuzující rozsudek trestního soudu existoval, byl soud v dědickém řízení při posuzování nezpůsobilosti takovým rozsudkem vázán⁷³. Jestliže však takové rozhodnutí vydáno nebylo, pak soud v dědickém řízení posoudil jako otázku předběžnou⁷⁴, zda jednání dědice naplňovalo znaky úmyslného trestného činu či nikoli. Takový závěr měl však účinky výhradně pro dědické řízení.

---

⁶⁹ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Priebeh prác na rekodifikácii súkromného práva v Slovenskej republike* [online]. justice.gov.sk, [cit. 6. dubna 2022]. Dostupné z: <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Ministerstvo/Rekodifikacia-OZ/Historia.aspx>.

⁷⁰ MUZIKÁŘ, Ladislav. In: ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník...* 1174 s.

⁷¹ Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka Liberec ze dne 11. listopadu 2005, sp. zn. 35 Co 949/2005 (databáze beck-online.cz).

⁷² Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. února 2001, sp. zn. 24 Co 35/2001 (databáze beck-online.cz).

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. prosince 1997, sp. zn. 24 Co 315/97-82 (databáze beck-online.cz).

Naproti tomu spáchání trestného činu osobou pro svůj věk trestně neodpovědnou, osobou nepříčetnou či osobou jednajícím v nutné obraně nebo krajní nouzi dědickou nezpůsobilost dědice nezakládalo. Nicméně už za účinnosti o. z. se objevovaly názory, že ze spáchání činu dědicem, který ještě nedovršil patnácti let, a tudíž nebyl pro svůj věk trestně odpovědný, nelze automaticky dovodit, že takový dědic nebyl dědicky nezpůsobilý⁷⁵.

Úmyslný trestný čin musel být směřován proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům. Jednalo se o taxativní výčet osob, tudíž spáchání činu vůči jiným osobám, přestože šlo o osoby zůstaviteli blízké (např. sourozenec, prarodiče, druh či družka), nemělo za následek dědickou nezpůsobilost⁷⁶.

Podle tehdejší ustálené praxe zakládala úmyslný trestný čin dědice jeho dědickou nezpůsobilost, pouze dopustil-li se jej ještě za života zůstavitele.

2.4.2. Zavrženíhodné jednání proti projevu poslední vůle zůstavitele

Druhou skutkovou podstatu dědické nezpůsobilosti naplnil dědic, který se dopustil zavrženíhodného jednání proti projevu poslední vůle zůstavitele.

Zákon dále nijak nespécifikoval, co si lze představit pod pojmem zavrženíhodný čin, proto byl výklad pojmu předmětem tehdejších soudních rozhodnutí i komentářové literatury. Aby bylo jednání dědice možné považovat za zavrženíhodné, muselo být úmyslné a na jeho „zavrženíhodnost“ bylo třeba usuzovat z motivace, formy, intenzity nebo účinku tohoto jednání⁷⁷. Šlo o takové jednání proti projevu poslední vůle, které „*směřovalo k právním důsledkům po úmrtí zůstavitele a bylo zásadně způsobilé takové právní důsledky vyvolat*“⁷⁸, např. zničení, zatajení projevu poslední vůle zůstavitele, zfalšování takové listiny nebo i pouhé předložení dokumentu v dědickém řízení, o kterém osobě, která jej předložila, bylo známo, že byl zfalšován a dále jednání, kterým chtěl dědic ovlivnit svobodnou vůli zůstavitele tak, aby zůstavitel sepsal závěť s určitým obsahem, nebo mu naopak zabránil poslední vůli učinit⁷⁹. Nicméně nebylo podstatné, kdo měl mít z takového jednání

⁷⁵ MUZIKÁŘ, Ladislav. In: ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník...* 1174 s.

⁷⁶ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo: praktická příručka: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. 3. vydání. Praha: Linde, 2007, 26 s.

⁷⁷ FIALA, Roman, MIKEŠ, Jiří. In: ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník I, II*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1411 s.

⁷⁸ MUZIKÁŘ, Ladislav. In: ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník...* 1176 s.

⁷⁹ KRÁLOVÁ, Jitka, ECK, Lothar. *Dědická nezpůsobilost. Ad Notam* [online databáze], 2004, č. 2 [cit. 6. dubna 2022]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](http://databaze.beck-online.cz).

prospěch, tudíž i kdyby dědic např. zfalšoval závět ve prospěch jiných osob a nikoli svůj vlastní, stále svým jednáním naplnil skutkovou podstatu dědické nezpůsobilosti a z dědění po zůstaviteli byl vyloučen. V porovnání s prvním důvodem nezpůsobilosti však dědicovo jednání nemuselo naplňovat znaky trestného činu.

V některých případech, ačkoli se tomu tak nemuselo na první pohled zdát, nebylo jednání dědice stíženo dědickou nezpůsobilostí. Zavrženíhodným jednáním např. nebylo, když dědic tvrdil, že je závět absolutně neplatná nebo když dědic zničil či jinak znehodnotil závět, neměl-li úmysl tak učinit⁸⁰. Z judikatury je pak možné uvést rozhodnutí Krajského soudu v Brně, ve kterém soud došel k závěru, že za zavrženíhodné jednání proti projevu poslední vůle zůstavitele samo o sobě nebylo možné považovat, jestliže dědic během dědického řízení tvrdil, že závět je psána vlastní rukou zůstavitele, ačkoli bylo později soudem pravomocně rozhodnuto, že zůstavitel závět vlastní rukou nenapsal ani nepodepsal⁸¹. Opačný závěr by bylo třeba učinit v případě, kdyby se povedlo prokázat, že dědic sepsal závět sám nebo by sám předložil listinu, o které by věděl, že zůstavitelem vlastnoručně sepsána nebyla⁸².

Za projev poslední zůstavitelovy vůle, vůči kterému zavrženíhodné jednání muselo směřovat, zákon nepovažoval pouze závět, ale i vydědění a stejně tak i zrušení či změnu uvedených projevů vůle. Dopustil-li se však dědic zavrženíhodného jednání proti takovému projevu poslední vůle, který neměl veškeré formální náležitosti a byl by neplatný, nemělo to na posouzení jeho činu žádný vliv a i tak byl z dědění po zůstaviteli vyloučen⁸³.

V porovnání s prvním důvodem dědické nezpůsobilosti se však zcela logicky mohl zavrženíhodného jednání dědic dopustit jak za života zůstavitele, tak i po jeho smrti.

---

⁸⁰ MUZIKÁŘ, Ladislav. In: ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník...* 1176 s.

⁸¹ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 12. prosince 1997, sp. zn. 18 Co 60/97 (databáze beck-online.cz).

⁸² Tamtéž.

⁸³ MUZIKÁŘ, Ladislav. In: ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník...* 1176 s.

3. Důvody dědické nezpůsobilosti dle nového občanského zákoníku

V první kapitole diplomové práce již bylo nastíněno, jak se dotkla rekodifikace soukromého práva dědické nezpůsobilosti a jaké hlavní změny přinesla. Taktéž bylo v první kapitole rozebráno, které osoby se mohou jako potenciální dědici dědické nezpůsobilosti dopustit, jaké jsou důsledky dědické nezpůsobilosti a stejně tak již byl řečeno, že některé důvody nezpůsobilosti mohou být naplněny za života i po smrti zůstavitele.

V této kapitole proto přichází na řadu postupný výklad a rozbor všech čtyř důvodů relativní dědické nezpůsobilosti, během kterého budou objasněny veškeré změny a nové pojmy, jež byly do nového OZ vneseny.

Nejprve si však na tomto místě dovolím rozebrat problematiku posuzování vzniku dědické nezpůsobilosti, protože se jedná o otázku společnou pro všechny čtyři důvody. Zda nastává dědická nezpůsobilost automaticky již spácháním některého ze skutků zakládajících dědicovu nezpůsobilost, nebo až smrtí zůstavitele, je totiž otázkou, na které se odborná veřejnost neshodne. Jako příklad na podporu prvního z uvedených tvrzení je možné uvést usnesení Městského soudu v Praze, které výslovně uvádí, že „*dědická nezpůsobilost nastává již tím, že se stal uvedený skutek*“⁸⁴.

Na stejném principu bylo založeno i rozhodnutí Nejvyššího soudu, který ve svém usnesení řešil, podle jakého předpisu má být posuzována dědická nezpůsobilost, zemřela-li zůstavitelka za účinnosti nového OZ, ale dědic se dopustil činu, který měl založit jeho dědickou nezpůsobilost, ještě za účinnosti předchozího o. z.

Dědic se v daném případě dopustil vůči zůstavitelce trestného činu zanedbání povinné výživy, nicméně nakonec nebyl za tento čin odsouzen. Nižší soudy rozhodovaly o dědické nezpůsobilosti dle aktuálně účinné právní úpravy a došly k závěru, že dědic je z dědického práva vyloučen, neboť se vůči zůstavitelce dopustil činu povahy úmyslného trestného činu podle § 1481 OZ. Nejvyšší soud konstatoval, že soudy postupovaly nesprávně, protože „*k dědické nezpůsobilosti nedochází až smrtí zůstavitele, ale již tím, že se potencionální dědic zákonem definovaného chování vůči zůstaviteli, resp. dalším osobám, dopustil. To vyplývá především z toho, že ještě za života zůstavitele může z jeho strany dojít k odpuštění (prominutí) takového chování a tím k „obnovení dědické způsobilosti*“⁸⁵. Podle soudu tak měl být případ

---

⁸⁴ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. února 2001, sp. zn. 24 Co 35/2001 (databáze beck-online.cz).

⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2018, sp. zn. 21 Cdo 5238/2017-II (databáze beck-online.cz).

správně posuzován dle právní úpravy účinné v době spáchání činu, tedy podle § 469 o. z. Nakonec došel Nejvyšší soud k závěru, že dědic nemohl být shledán dědicky nezpůsobilým, neboť nebyl za spáchaný trestný čin odsouzen, trestnost činu zanikla, proto nebyly naplněny předpoklady § 469 o. z. a dědic byl způsobilý k dědění po zůstavitelce⁸⁶.

Ačkoli je ústředním záměrem rozboru daného rozhodnutí problematika vzniku dědické nezpůsobilosti, je nezbytné zde poukázat na nesprávnost závěru učiněného Nejvyšším soudem. Ať už měl být na uvedený případ aplikován o. z., nebo nový OZ, úsudek soudu o dědické způsobilosti dědice je tak jako tak chybný. Jak bylo popsáno v předchozí kapitole věnované historickému vývoji, už tehdejší judikatura i odborná literatura dovozovala, že pro naplnění důvodů nezpůsobilosti v § 469 o. z. nebylo třeba, aby byl dědic za spáchání úmyslného trestného činu odsouzen. Pokud zde nebyl pravomocný odsuzující rozsudek, pak pozůstalostní soud sám jako předběžnou otázku posoudil, zda dědicův čin naplňoval znaky úmyslného trestného činu či nikoli. Ve zmíněném případě se dědic trestného činu vůči zůstavitelce nepochybně dopustil, což je stěžejní a postačující pro učinění závěru o jeho dědické nezpůsobilosti, ať už měla být správně posuzována podle o. z., či OZ.

Nyní ale zpět k otázce vzniku nezpůsobilosti. V rámci přechodných ustanovení OZ, konkrétně v § 3069 OZ, je stanovena zásada, že při dědění se použije právo platné v den smrti zůstavitele. Smrt zůstavitele je tedy rozhodným okamžikem určujícím, který z právních předpisů se má při dědění užít. Pokud by tak zůstavitel zemřel do 31. prosince 2013, použije se právní úprava dědického práva v o. z. Zemřel-li po 1. lednu 2014, pak se použije právní úprava dědění dle OZ. V daném případě zemřela zůstavitelka dne 6. června 2016, tudíž je třeba vycházet z OZ.

„Dědicky nezpůsobilý může být pouze dědic, nikoli osoba, která dědicem není“⁸⁷. Dle § 1475 odst. 3 OZ je dědicem ten, komu náleží dědické právo, přičemž dědickým právem v subjektivním smyslu se rozumí souhrn práv a povinností, které náleží určitému dědici a podle § 1479 OZ „vzniká dědické právo smrtí zůstavitele“. I některá komentářová literatura uvádí, že den smrti je rozhodující pro posouzení dědické způsobilosti dědice, tedy určení existence nebo neexistence některého z důvodů dědické nezpůsobilosti.

---

⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2018, sp. zn. 21 Cdo 5238/2017-II (databáze beck-online.cz).

⁸⁷ BEDNÁŘ, Václav. K dědické nezpůsobilosti a jejímu posuzování. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2019, č. 12 [cit. 10. dubna 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

Proto se rovněž přikláním k názoru, že vzniká-li dědické právo smrtí zůstavitele, stává se osoba zůstavitelovým dědicem právě k tomuto okamžiku, ne dříve, a tak je třeba posuzovat jako jeden z předpokladů dědění její způsobilost, resp. dědickou nezpůsobilost až ke dni smrti zůstavitele. Pokud bych se měla vrátit k předmětnému rozhodnutí Nejvyššího soudu, pak bylo třeba pohlížet na spáchání úmyslného trestného činu vůči zůstavitelce pouze jako na naplnění důvodu dědické nezpůsobilosti, nicméně dědicky nezpůsobilým, a tedy vyloučeným z dědického práva po zůstavitelce se dědic stal až okamžikem její smrti. Proto bylo správné celý případ posoudit podle OZ, neboť ten byl platný a účinný ke dni smrti zůstavitelky.

Přesto soudní praxe i nadále pokračuje ve šlépějích předmětného rozhodnutí a opakovaně dochází k závěru, že dědickou nezpůsobilost je třeba posuzovat podle právní úpravy účinné v době, kdy k činu došlo⁸⁸.

3.1. Čin povahy úmyslného trestného činu

První skutkovou podstatu dědické nezpůsobilosti naplní a z dědického práva se dle § 1481 OZ „vyloučí ten, kdo se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu“. Uvedený důvod byl ve velké míře přejat z předchozího o. z., ale se dvěma zásadními změnami. První odlišností je, že došlo k přeformulování pojmu „úmyslný trestný čin“ na „čin povahy úmyslného trestného činu“, a dále byl rozšířen okruh osob, vůči kterým má tento čin směřovat. Nový důvod je tedy způsobilý postihnout širší okruh potencionálních dědiců, kteří budou na základě svých činů vyloučeni z dědění po konkrétním zůstaviteli.

Definici trestného činu nalezneme v § 13 TZ., kde jej zákonodárce vymezuje jako „protiprávní čin, který „označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v tomto zákoně“. Naplnění skutkové podstaty dědické nezpůsobilosti však vyžaduje, aby se jednalo o čin úmyslný, tzn., že na nedbalostní trestné činy se institut dědické nezpůsobilosti nevztahuje. Úmysl definuje § 15 odst. 1 TZ, podle kterého „je trestný čin spáchán úmyslně, jestliže pachatel chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem (úmysl přímý), nebo věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn (úmysl nepřímý)“. I když nebyl trestný

---

⁸⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. října 2018, sp. zn. 21 Cdo 754/2018 (databáze beck-online.cz).

čin dokonán, ale jednání pachatele naplňuje alespoň znaky přípravy nebo pokusu trestného činu, nastává dědická nezpůsobilost i u takových jednání⁸⁹.

Nový OZ však už nevyžaduje pro naplnění důvodu nezpůsobilosti spáchání trestného činu jako předchozí o. z., ale postačí, když se dědic dopustí tzv. činu povahy úmyslného trestného činu. Ke změně formulace přistoupil zákonodárce proto, aby byly dědickou nezpůsobilostí stiženy i takové úmyslné protiprávní činy, které byly spáchány osobami trestně neodpovědnými⁹⁰, což předchozí o. z. nepřipouštěl, ačkoli už tehdy se objevovaly hlasy pro vztahování nezpůsobilosti i na taková jednání. Dle TZ jsou trestně neodpovědné osoby, které v době spáchání nedovršily patnáctý rok věku a dále ti, kdo v době spáchání činu pro duševní poruchu nemohli rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání. Uvedené osoby se nemohou dopustit trestného činu jako takového, ale jejich čin je označován za tzv. čin jinak trestný⁹¹.

Od účinnosti nového OZ je tedy možné aplikovat § 1481 OZ i na nezletilé děti, které ještě nedovršily 15 let věku a dopustily se činu jinak trestného, jenž naplňuje znaky úmyslného trestného činu, vůči zůstaviteli či osobám jemu blízkým. Bohužel se jedná o společenský jev, který není zcela ojedinělý⁹². A dále může být dědicky nezpůsobilou i osoba trestně neodpovědná pro nepřičetnost. Nejvyšší soud se v jednom ze svých rozhodnutí zabýval námitkou, že dědic nemůže být shledán dědicky nezpůsobilým, neboť nejednal úmyslně, protože byl nepřičetný. K tomu soud uvedl, že spáchání činu za podstatného snížení rozpoznávacích schopností a vymizení ovládacích schopností v důsledku požití alkoholických nápojů je relevantní pouze pro odpovědnost podle TZ, nikoli však pro posouzení dědické nezpůsobilosti, neboť závěr o tom, zda je čin takové osoby důvodem pro její vyloučení z dědického práva, si učiní soud sám, aniž by při tom byl vázán rozhodnutím o zastavení trestního stahání této osoby⁹³.

Podíváme-li se na nejčastěji páchané činy, které vylučují dědice z dědického práva, jsou jimi zejm. trestné činy proti životu a zdraví, trestné činy proti svobodě, některé trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a také trestné činy proti majetku⁹⁴.

⁸⁹ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In: FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník...* 38 s.

⁹⁰ ELIÁŠ, Karel. In: ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou...* 605 s.

⁹¹ KARHANOVÁ, Martina. Dědická nezpůsobilost a vydědění vs. přečiny a zločiny. *Ad Notam* [online databáze], 2011, č. 4 [cit. 12. dubna 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁹² PALÁSEK, Milan. Vybrané aspekty dědické (ne)způsobilosti ve vztahu k nezletilému dítěti. *Právní rozhledy* [online databáze], 2019, č. 12 [cit. 12. dubna 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2019, sp. zn. 24 Cdo 4761/2018-II. (databáze beck-online.cz).

⁹⁴ ŠEŠINA, Martin a kol. *Dědické právo: kompletní pohled...* 208 s.

Při učinění závěru o dědické nezpůsobilosti „*není rozhodné, zda byl pachatel za úmyslný trestný čin proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům odsouzen či nikoli, případně, zda zanikla možnost trestního postihu v důsledku smrti pachatele, promlčení, amnestie nebo udělení milosti*“⁹⁵. Stejně tak nehraje při posuzování nezpůsobilosti roli ani okolnost, že pachatele činu nelze dle § 11 TZ trestně stíhat či že jeho trestní odpovědnost zanikla pro účinnou lítost podle § 33 TZ. Dědická nezpůsobilost se však z povahy věci nemůže vztahovat na činy, které byly spáchány osobou za okolností vylučujících protiprávnost, neboť jde o taková jednání, která způsobují, že čin vůbec není trestným činem, ačkoli naplňuje všechny znaky trestného činu kromě protiprávnosti⁹⁶. Okolnostmi vylučujícími protiprávnost je krajní nouze, nutná obrana, svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně.

Dle ustálené judikatury je pozůstalostní soud vázán pravomocným rozsudkem trestního soudu o tom, že byl trestný čin spáchán a kdo tento čin spáchal⁹⁷. Jinak si pozůstalostní soud sám posoudí jako otázku předběžnou, zda je jednání dědice činem povahy úmyslného trestného činu či nikoli⁹⁸. Relativně nedávno však řešil Nejvyšší soud zajímavý případ, kterým došlo k částečné změně a konkretizaci dosavadní judikatury o vázanosti soudu pravomocným rozsudkem trestního soudu v dědickém řízení. Jak již bylo řečeno, čin povahy úmyslného trestného činu musí směřovat proti zůstaviteli a dalším osobám vypočteným v § 1481 OZ (podrobněji k okruhu osob však dále). V uvedeném rozhodnutí se Nejvyšší soud zabýval otázkou, jestli je pro závěr o dědické nezpůsobilosti rozhodující posouzení soudu v pozůstalostním řízení, zda dědicem spáchaný trestný čin směřuje proti osobě zůstavitele, nebo jestli stačí trestním soudem vydaný pravomocný rozsudek o tom, že byl trestný čin spáchán a že jej spáchal dědic⁹⁹.

V daném případě šlo o to, že zůstavitel, který byl rozvedený a měl jediného syna, trpěl nevyléčitelnou nemocí, proto se rozhodl spáchat sebevraždu skokem do propasti Macocha. Před smrtí zanechal zůstavitel vlastní rukou psaný dopis na rozloučenou, ve kterém mj. uvedl, že vše odkazuje svému synovi. Dne 27. března 2017 syn pomohl svému otci se spácháním sebevraždy takovým způsobem, že jej přepravil do místa činu, předal otci jeho věci a schůdky, poté odešel

---

⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. června 2016, sp. zn. 21 Cdo 3074/2015 (databáze beck-online.cz).

⁹⁶ ŠČERBA, Filip, FRYŠTÁK, Marek. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání. [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021, aktualizováno k 1. lednu 2021 [cit. 12. dubna 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz. (§ 28 TZ)

⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. června 2016, sp. zn. 21 Cdo 3074/2015 (databáze beck-online.cz).

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. června 2021, sp. zn. 24 Cdo 106/2021-II. (databáze beck-online.cz).

a na policii, kam se následně dostavil, nahlásil pohřšování svého otce. Za uvedené jednání byl syn trestním soudem pravomocně odsouzen pro trestný čin účasti na sebevraždě podle § 144 odst. 1 TZ. V pozůstalostním řízení posoudil soud uvedený dopis jako holografní závěť, která je formálně platná a ukončil účast zůstavitelova syna v pozůstalostním řízení, neboť dospěl k závěru, že je syn jakožto dědic vyloučen z dědění po zůstaviteli, protože se proti němu dopustil činu povahy úmyslného trestného činu dle § 1481 OZ.

Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí konstatoval, že „soudy v pozůstalostním řízení byly vázány pravomocným rozsudkem soudu v trestním řízení pouze potud, že dědic spáchal úmyslný trestný čin účasti na sebevraždě zůstavitele, avšak otázku, zda spáchal tento úmyslný trestný čin proti zůstaviteli, měly soudy posoudit samy“¹⁰⁰. Vždy je tak třeba zohlednit veškeré okolnosti konkrétního případu a v souladu s § 1 OZ vše vnímat v rovině soukromého práva a subjektivním pohledem zůstavitele, který je pánem svého majetku, nikoli z pohledu trestního práva¹⁰¹. Dědic v daném případě jednal podle přání a na výslovnou žádost zůstavitele, proto ačkoli se dopustil úmyslného trestného činu, nedopustil se jej proti zůstaviteli, jak to vyžaduje § 1481 OZ, a proto není z dědického práva vyloučen.

Kromě zůstavitele může směřovat čin povahy úmyslného trestného činu také proti jeho předku, potomku nebo manželu. V porovnání s předchozí právní úpravou byl okruh osob rozšířen z dětí a rodičů zůstavitele na veškeré jeho předky a potomky. Předky jsou dle § 772 odst. 1 OZ dříve narození příbuzní v linii přímé, např. rodiče a prarodiče a potomky jsou dle stejného ustanovení všichni později narození příbuzní v linii přímé, např. děti a vnuci¹⁰². V souladu s § 3020 OZ je třeba rozumět manželem zůstavitele též jeho partner. Výčet osob, proti kterým může čin směřovat, je taxativní. Nemůže být tedy rozšiřován o žádné další osoby, i kdyby byly zůstaviteli blízké, proto např. trestný čin spáchaný proti sourozenci zůstavitele nebude mít za následek dědickou nezpůsobilost dědice, který se jej dopustil. Stejně tak se ustanovení nevztahuje na druha a družku, které zákon v § 1481 OZ mezi osoby zůstaviteli blízké nezařazuje, což může být v současné době poněkud problematické, neboť počet osob žijících v nesezdaném soužití od roku 2001 stále roste (v roce 2011 existovalo v České republice 234 346 faktických manželství¹⁰³), ačkoli od roku 2014 naopak v České republice vzrůstala stále více sňatečnost, kterou zastavila až opatření související s nemocí Covid-19. Na osoby

---

¹⁰⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. června 2021, sp. zn. 24 Cdo 106/2021-II. (databáze beck-online.cz).

¹⁰¹ MUŽIKÁŘ, Martin. Dědická nezpůsobilost – k činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli. *Ius Focus* [online databáze], 2021, č. 12 [cit. 12. dubna 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz

¹⁰² KITTEL, David. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník...* 1557 s.

¹⁰³ KOHOUTOVÁ, Iva. Nesezdaná soužití: hlavně ve velkých městech. [online]. czso.cz, 20. prosince 2014 [cit. 12. dubna 2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/a50041548c>.

žijící se zůstavitelem ve společné domácnosti, pod které lze podřadit i druha a družku, pamatuje dědické právo pouze v § 1636 odst. 1 OZ, dle kterého dědí spolužijící osoby při zákonné posloupnosti společně se zůstavitelovým manželem a rodiči ve druhé dědické třídě. S ohledem na velký počet osob žijících na našem území ve faktickém manželství považují za vhodné, aby byly v budoucnu do výčtu osob zůstaviteli blízkým zařazeni i druh s družkou, neboť je nepochybné, že čin povahy úmyslného trestného činu spáchaný vůči druhovi či družce žijící se zůstavitelem v nesezdaném soužití je pro zůstavitele stejně významný jako takový čin spáchaný vůči jeho manželce či registrovanému partnerovi.

Současná (i historická) literatura uvádí, že čin povahy úmyslného trestného činu způsobuje dědickou nezpůsobilost, pouze pokud byl dědicem spáchán ještě za života zůstavitele¹⁰⁴ a činí tak rozdíly mezi první a druhou skutkovou podstatou dědické nezpůsobilosti, neboť zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli se může dědic dopustit jak za života, tak i po smrti zůstavitele, nicméně důvod, proč tomu tak je, není více specifikován. Ani judikatura neposkytuje žádný bližší výklad a taktéž pouze konstatuje, že činu se lze bez jakékoli pochybnosti dopustit pouze za zůstavitelova života, protože jinak by neměl možnost nehodnému dědici tento čin prominout¹⁰⁵. Je možné se ale taktéž setkat, i když spíše ojediněle, s názorem, že není důvod, proč by měla být omezována doba spáchání činu pouze na dobu zůstavitelova života, protože takové tvrzení nemá žádnou oporu v zákoně a odporuje i smyslu a účelu § 1481 OZ¹⁰⁶.

A konečně dopustí-li se dědic činu povahy úmyslného činu proti zůstaviteli a dalším osobám v ustanovení vypočteným, je v důsledku tohoto činu vyloučen z dědění ze všech titulů, tedy ze zákona, dědické smlouvy i ze závěti. Důsledky nezpůsobilosti je možné zvrátit pouze tím, že nehodnému dědici zůstavitel jeho čin promine. Tomu se však bude práce věnovat až v následující kapitole.

3.2. Zavrženíhodný čin proti zůstavitelově poslední vůli

Druhý důvod dědické nezpůsobilosti svým jednáním naplní ten, kdo se dle § 1481 OZ dopustí zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli. Stejně jako první důvod byl i tento v zásadě převzat z o. z. se dvěma změnami. Podle nové právní úpravy již jednání dědice nemusí směřovat jen proti projevu poslední vůle, ale obecně proti poslední vůli zůstavitele.

---

¹⁰⁴ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In: FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník...* 38 s.

¹⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. dubna 2019, sp. zn. 24 Cdo 614/2019 (databáze beck-online.cz).

¹⁰⁶ BEDNÁŘ, Václav. Dědická nezpůsobilost – jak je to s okamžikem naplnění skutkové podstaty. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2021, č. 12 [cit. 12. dubna 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

Předchozí o. z. nijak podrobněji nevymezoval pojem „zavrženíhodné jednání“ a jeho výklad byl předmětem tehdejší judikatury i odborné literatury, proto se zákonodárce rozhodl nově důvod doplnit o demonstrativní výčet typických činů, kterých se může potenciální dědic vůči zůstavitelově vůli dopustit. Zde lze spatřovat inspiraci o. z. o., který takový příkladný výčet obsahoval.

Pro vymezení pojmu „zavrženíhodný čin“ je možné zcela odkázat na výklad, který poskytovala komentářová literatura k o. z., a který byl již rozveden v části práce věnující se úpravě dědické nezpůsobilosti v o. z. Ze skutkové podstaty druhého důvodu dědické nezpůsobilosti lze vyčíst hned několik jednání, kterých se potenciální dědic může proti poslední vůli dopustit. V první řadě může dědic působit na zůstavitele takovým způsobem, že pořídí poslední vůli, kterou by jinak nepořídil (nebo alespoň ne o takovém obsahu)¹⁰⁷. Zákon to označuje slovy, že byl zůstavitel k projevu „donucen“ nebo „lživě sveden“.

Dědic také může „překazit“ projev zůstavitele, a to jak aktivním jednáním, v jehož důsledku nemohl zůstavitel poslední vůli pořídít, tak i když aktivně nejedná, je pasivní¹⁰⁸. Zde je možné uvést jako příklad nečinnosti, kterou dědic zmařil projev poslední vůle, odepření poskytnutí potřeb těžce nemocnému zůstaviteli k sepsání či změně poslední vůle, nebo záměrné nevyhovění zůstavitelově žádosti, kterou se domáhá zajištění svědků k pořízení jeho vůle¹⁰⁹.

Nebo se může dědic snažit o to, aby nebyla poslední vůle zůstavitele vůbec nalezena, slovy zákona ji „zatajil“ nebo „úmyslně zničil“. Případně může mít dědic úmysl zůstavitelovu vůli změnit nebo nahradit její obsah, tedy ji svým jednáním „zfalšoval“ či „podvrhl“¹¹⁰.

Ne každý zavrženíhodný čin spáchaný dědicem je důvodem jeho vyloučení z dědického práva. Skutková podstata druhého důvodu dědické nezpůsobilosti vyžaduje, aby takový čin směřoval proti zůstavitelově poslední vůli. Poslední vůlí se nepochybně rozumí pořízení pro případ smrti, kterými je závěť, dědická smlouva nebo dovětek. Spadají sem však i další právní jednání učiněná zůstavitelem, např. prohlášení o vydědění, tzv. negativní závěť, smlouva o zřeknutí se dědického práva, povolání správce dědictví, příkaz k započtení na dědický podíl, smlouva o darování pro případ smrti, ale také manželská smlouva v části, v níž se jedná

---

¹⁰⁷ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo...* 6 s.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 17. listopadu 1926, sp. zn. Rv I 875/26 (databáze beck-online.cz).

¹¹⁰ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo...* 6 s.

o uspořádání majetkových poměrů pro případ zániku manželství smrtí jednoho z manželů a samozřejmě jakékoli změny a doplnění, odvolání či zrušení těchto právních jednání¹¹¹. Za poslední vůli zůstavitele ve smyslu § 1481 OZ lze považovat i prominutí činu způsobujícího dědickou nezpůsobilost¹¹². Ve srovnání s předchozí právní úpravou došlo tedy ke značnému rozšíření možných projevů vůle zůstavitele, proti kterým může zavrženíhodné jednání potencionálního dědice směřovat, neboť o. z. považoval za projev poslední zůstavitelovy vůle pouze závěť, vydědění a zrušení nebo změnu těchto projevů.

Na rozdíl od první skutkové podstaty nezpůsobilosti zákonodárce výslovně neuvádí, že k naplnění druhého důvodu je třeba jednání úmyslné. Zákon stanoví formu zavinění pouze u zničení posledního pořízení, kde explicitně vyžaduje úmysl, nicméně i další demonstrativně uvedená jednání svou povahou úmysl předpokládají. Zavrženíhodné jednání dědice je totiž zaměřeno proti zůstavitelově poslední vůli s cílem ji ovlivnit, z čehož je třeba usoudit, že takové počínání dědice je úmyslné.

Pro shrnutí analýzy druhého důvodu dědické nezpůsobilosti je možné uvést rozhodnutí Nejvyššího soudu, ve kterém soud uzavřel, „že o dědicky nezpůsobilého dědice z důvodu zavrženíhodného jednání proti projevu poslední vůle zůstavitelovy může jít pouze v těch případech, kdy se dědic dopustí jednání, jímž se snaží vyvolat uspořádání dědické posloupnosti v rozporu s vůlí zůstavitele v tomto směru, např. aby se určitá osoba stala dědicem, nebo naopak aby se osoba, kterou zůstavitel povolal závětí, dědicem nestala“¹¹³. Naproti tomu zavrženíhodným činem proti zůstavitelově poslední vůli není jednání dědice, který usiluje o dosažení toho, aby povolaný dědic nenabyl majetek, který by mu jinak dle závěti měl připadnout, aniž by byla takovým jednáním dotčena vůle zůstavitele o okruhu jeho dědiců¹¹⁴.

Závěrem je třeba doplnit, že ustálená judikatura i odborná literatura se shodují na tom, že předmětný důvod dědické nezpůsobilosti lze naplnit jak za života zůstavitele, tak po jeho smrti. A stejně jako u předchozího důvodu se dědic svým zavrženíhodným jednáním vyloučí z dědění po zůstaviteli ze všech dědických titulů, ovšem i zde zákon připouští, aby mu zůstavitel jeho čin prominul.

---

¹¹¹ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In: FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník...* 39 s.

¹¹² KITTEL, David. In PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník...* 1557 s.

¹¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. září 2016, sp. zn. 21 Cdo 5543/2015 (databáze beck-online.cz).

¹¹⁴ Tamtéž.

3.3. Řízení o rozvod manželství z důvodu domácího násilí

Třetí důvod dědické nezpůsobilosti, který upravuje § 1482 odst. 1 OZ, se nově objevil v OZ po rekodifikaci soukromého práva. Jedná se o důvod, jehož obdobu nenalezneme ani v historické úpravě dědického práva, a přestože již uběhla od účinnosti OZ řada let, nebyl dosud řešen ani v rámci rozhodovací praxe soudů, proto lze předpokládat, že se ohledně aplikace předmětného ustanovení nejasnosti teprve vyskytnou. Proto je na tomto místě cílem práce předmětnou právní úpravu zhodnotit a na její problémy poukázat.

Prvním předpokladem pro naplnění skutkové podstaty je v den smrti zůstavitele probíhající řízení o rozvod manželství, které bylo zahájeno na zůstavitelův návrh. Zákonomodárce přistoupil k takové právní úpravě proto, že „*je zřejmé, že manželství je rozvráceno z příčin na straně druhého manžela, a proto není důvod zakládat pro tento případ manželovo zákonné dědické právo*“¹¹⁵. Druhým předpokladem je, že byl návrh podaný v důsledku toho, že se manžel dopustil vůči zůstaviteli činu naplňujícího znaky domácího násilí. Není však možné dojít k závěru, že při naplnění obou podmínek se zůstavitelův manžel stává automaticky dědicky nezpůsobilým, neboť v návrhu na rozvod tvrzené násilí se nemusí zakládat na pravdě a pozůstalostní soud by se neměl s takovým tvrzením spokojit, ale sám by měl naplnění důvodu nezpůsobilosti posoudit jako předběžnou otázku. Jestliže bude skutkově sporné, zda jednání manžela naplňuje znaky domácího násilí, pak půjde o spor o dědické právo a pozůstalostní soud dle § 170 odst. 1 ZŘS usnesením odkáže toho z účastníků, jehož dědické právo se jeví jako nejslabší, aby své právo uplatnil žalobou ve sporném řízení.

Pojem domácí násilí není nikde v OZ přesně definován, jeho problematika je však upravena v rámci rodinného práva. Komentářová literatura k § 751 OZ domácí násilí charakterizuje jako jednání, které má následující znaky: probíhá ve formě duševního či tělesného násilí, a to mezi osobami žijícími ve společném obydlí, je dlouhodobé, existují zde rozlišitelné role násilníka a oběti a intenzita násilí má stupňující se tendenci¹¹⁶.

Jak je patrné, uvedeného důvodu se může dopustit pouze manžel zůstavitele, který je vyloučen z dědického práva jako zákonný dědic, což znamená, že pokud byl povolán k dědění závětí či dědickou smlouvou, nebude jeho způsobilost při dědění z uvedených titulů nijak dotčena. Uvedený důvod se vztahuje na základě § 3020 OZ i na registrovaného partnera, jestliže

¹¹⁵ ELIÁŠ, Karel. In: ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou...* 606 s.

¹¹⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 417 s.

je tu v den smrti zůstavitele probíhající řízení o zrušení registrovaného partnerství, které bylo zahájeno na návrh zůstavitele podaný v důsledku domácího násilí¹¹⁷. Na rozdíl od ostatních důvodů nezpůsobilosti jsou však v případě domácího násilí vyloučeni dle § 1483 OZ i potomci nezpůsobilého manžela. Ustanovení se však netýká těch potomků, které měl manžel společně se zůstavitelem, ale pouze jeho vlastních potomků, kteří by při dědění ze zákona mohli dědit jako tzv. spolužijící osoby.

Na rozdíl od prvních dvou důvodů zákon neumožňuje, aby zůstavitel nehodnému dědici jeho jednání prominul, nicméně zůstavitel může zabránit následkům dědické nezpůsobilosti tak, že manžela povolá k dědění pořízením pro případ smrti¹¹⁸.

Co se časového hlediska týče, zde z logiky věci jasně plyne, že naplnit předmětnou skutkovou podstatu může dědic výlučně ještě za života zůstavitele.

První problém lze spatřovat už v samotném podání návrhu na rozvod manželství. Z přesného znění zákona je patrné, že důvod dědické nezpůsobilosti se uplatní, když bylo řízení o rozvod zahájeno výlučně na návrh zůstavitele. V praxi však mohou snadno nastat situace, kdy se násilný manžel k návrhu zůstavitele připojí, což vede k tomu, že soud zpravidla nezjišťuje příčiny rozvratu a manželství rozvede. Řízení může být taktéž zahájeno společným návrhem obou manželů, nebo může dokonce nastat situace, kdy by návrh na rozvod podal násilný manžel a nikoli zůstavitel. V důvodové zprávě k OZ je uvedeno, že předmětné ustanovení se má vztahovat pouze na nejkřiklavější případ a není možné jej aplikovat i na zmíněné situace, neboť v takových jsou často příčiny rozvratu manželství různého rázu a není důvod, aby soud zjišťoval po zániku manželství smrtí jednoho z manželů příčiny rozvratu jejich manželství¹¹⁹.

Pokud by bylo důvodem rozvodu skutečně domácí násilí páchané na zůstaviteli, pak se mi jeví jako nemorální nepostihnout dědickou nezpůsobilostí i tyto případy pouze proto, že násilný manžel v podání návrhu na rozvod zůstavitele předběhl, nebo se k zůstavitelově návrhu připojil, avšak rozumím argumentům zmíněným v důvodové zprávě. Pro pozůstalostní soud by bylo zjišťování toho, zda bylo manželství rozváděno z důvodu domácího násilí páchaného manželem na zůstaviteli bez ohledu na to, kdo podal návrh na rozvod, a tedy zda vůbec bylo domácí násilí v návrhu uvedeno, by bylo značně problematické nehledě na dokazování, zda k tvrzenému násilí skutečně došlo. Nutno však podotknout, že i kdyby nebyly splněny

---

¹¹⁷ KITTEL, David. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník...* 1558 s.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ ELIÁŠ, Karel. In: ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou...* 606 s.

předpoklady pro uplatnění důvodu dle § 1482 odst. 1 OZ proto, že řízení o rozvod nebylo zahájeno čistě na zůstavitelův návrh, avšak jednání násilného manžela by bylo možné posoudit jako čin povahy úmyslného trestného činu, pak by byl manžel z dědění vyloučen již dle § 1481 OZ, a to dokonce ze všech dědických titulů.

Další problém je možné spatřovat v podmínce, že činu naplňujícího znaky domácího násilí se musel manžel dopustit výhradně vůči zůstaviteli. Domácí násilí se bohužel netýká pouze manželů. Často jsou jeho oběťmi i děti, případně může směřovat i proti dalším osobám žijícím s manželi ve společné domácnosti (např. těžce nemocná matka jednoho z manželů, o kterou pečuje). Pokud by tedy byla splněna podmínka, že návrh na rozvod podal přímo zůstavitel, avšak v důsledku domácího násilí, které směřuje vůči osobám jemu blízkým (jako je tomu u § 1481 OZ), pak by se měla dle mého názoru dědická nezpůsobilost podle § 1482 odst. 1 OZ uplatnit i v takovém případě. Zákonodárce chtěl patrně předmětnou právní úpravou postihnout negativní jednání spočívající v domácím násilí mj. i vyloučením násilné osoby ze zákonného dědického práva, což lze hodnotit pozitivně, nicméně v tomto ohledu působí předmětné ustanovení příliš restriktivně. Vždyť i citovaná důvodová zpráva uvádí, že není důvod zakládat manželovo zákonné dědické právo, je-li zřejmé, že je manželství rozvráceno z příčin na jeho straně, což může být nepochybně naplněno i tím, že se dopouští domácího násilí i na dětech, příp. dalších osobách žijících s manželi ve společné domácnosti. Ovšem i zde platí, že dosahuje-li páchané násilí intenzity činu povahy úmyslného trestného činu, je manžel dědicky nezpůsobilý již dle § 1481 OZ.

3.4. Zbavení rodičovské odpovědnosti

Čtvrtý a poslední důvod dědické nezpůsobilosti upravený v § 1482 odst. 2 OZ stanoví, že po svém dítěti nedědí rodič, kterého soud zbavil rodičovské odpovědnosti. Důvodová zpráva k OZ uvádí, že odnětí rodičovských práv a povinností nemusí nastat pouze pro trestný čin rodiče, kterého se dopustil vůči dítěti, ale také pro zneužití či závažné zanedbání rodičovské odpovědnosti¹²⁰, což bylo hlavním argumentem pro zakotvení tohoto nového důvodu dědické nezpůsobilosti.

Dědicky nezpůsobilým dle předmětného ustanovení stane rodič dítěte (zůstavitele), který byl soudem zbaven rodičovské odpovědnosti proto, že ji či její výkon zneužíval nebo že výkon rodičovské odpovědnosti z vlastní viny a závažným způsobem zanedbával.

---

¹²⁰ ELIÁŠ, Karel. In: ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou...* 606 s.

Prvním z předpokladů naplnění skutkové podstaty je tedy zbavení rodiče rodičovské odpovědnosti. Zde ze zákona jasně plyne, že k vyloučení rodiče z dědění po zůstaviteli nestačí pouze jednání rodiče spočívající v závažném zanedbávání nebo zneužívání jeho rodičovské odpovědnosti, ale pro naplnění důvodu je třeba existence rozhodnutí soudu o zbavení rodičovské odpovědnosti vydaného v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé podle § 466 an. ZŘS. Zbavení rodičovské odpovědnosti je upraveno v § 871 OZ, je prostředkem *ultima ratio* pro zásah do vztahu mezi rodičem a dítětem¹²¹, proto ke zbavení soud přistoupí pouze, pokud rodič svou rodičovskou odpovědnost či její výkon zneužívá, anebo závažným způsobem zanedbává. Soud musí zvlášť posoudit, není-li tu důvod pro zbavení rodičovské odpovědnosti, pokud nastane některá ze situací vypočtených v § 871 odst. 2 OZ, např. spáchal-li rodič proti dítěti úmyslný trestný čin. Dědická nezpůsobilost se tak bude vztahovat opět pouze na nejzávažnější případy zbavení rodičovské odpovědnosti, tudíž se neuplatní, když bude rodičovská odpovědnost či její výkon pouze pozastaven či omezen.

Pojmy „zneužívání“ a „zanedbávání“ definoval ve svém rozhodnutí Nejvyšší soud. Dle něj se zneužitím rozumí zejm. „*ohrožení tělesného a duševního vývoje dětí, umožnění jim páchat trestnou činnost, svádění k nemorálnímu způsobu života, týrání dětí apod. Za závažné zanedbávání se považuje zejména dlouhodobé neplnění rodičovských povinností a práv k nezletilému, absolutní nezájem o nezletilého, zejm. o jeho výchovu a výživu*“¹²² apod.

Pozůstalostní není sám způsobilý přezkoumávat, zda byly předpoklady pro zbavení rodičovské odpovědnosti splněny, neboť je vázán rozsudkem soudu o zbavení rodičovské odpovědnosti. Problém by mohl nastat v případě, že by dítě zemřelo v průběhu řízení o zbavení rodičovské odpovědnosti ještě před tím, než by o ní bylo rozhodnuto soudem. Podle zákona i některých názorů odborné veřejnosti je rozsudek o zbavení rodičovské odpovědnosti nutným předpokladem pro naplnění předmětného důvodu nezpůsobilosti, a tudíž bez takového rozhodnutí nemůže být rodič shledán dědicky nezpůsobilým (samozřejmě pokud svým jednáním nenaplnil již důvod dle § 1481 OZ), nicméně zde dle mého názoru působí zákon příliš restriktivně a měl by reflektovat i takto nastalou situaci.

Pokud však dojde k obnovení rodičovské odpovědnosti, zaniká i důvod pro vyloučení rodiče z dědického práva po jeho dítěti¹²³. Naproti tomu pokud nikdy nedojde k obnovení rodičovské odpovědnosti a dítě nabyde plné svéprávnosti, je rodič vyloučen z dědického práva

¹²¹ WESTPHALOVÁ, Lenka. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Občanský zákoník...* 806 s.

¹²² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. srpna. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2873/2005 (databáze beck-online.cz).

¹²³ KITTEL, David. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník...* 1558 s.

navždy¹²⁴. Ačkoli ani zde § 1482 OZ neposkytuje zůstaviteli možnost prominutí důvodu zakládajícího nezpůsobilost rodiče, stále jej zůstavitel může povolat k dědění smlouvou či závětí, neboť stejně jako u předešlého důvodu je rodič vyloučen pouze z dědění ze zákonné dědické posloupnosti, avšak před nabytím plné svéprávnosti tak může dítě učinit pouze dle § 1526 OZ za splnění podmínek, že dovršilo patnácti let věku, dosud nenabylo plné svéprávnosti a pořídilo poslední vůli formou veřejné listiny (souhlasu zákonného zástupce není třeba).

V odborné literatuře se objevily polemiky o tom, jaký význam má slovní spojení „z vlastní viny rodiče“. Především se jednalo o úvahy, zda tím chtěl zákonodárce rozlišit zavinění úmyslné a nedbalostní. Jelikož však ani § 871 nevyžaduje pro zbavení rodičovské odpovědnosti úmysl rodiče, je třeba dojít ke stejnému závěru i u dědické nezpůsobilosti, a proto může rodič naplnit skutkovou podstatu jednáním ve formě úmyslné i nedbalostní¹²⁵.

---

¹²⁴ KITTEL, David. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník...* 1558 s.

¹²⁵ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In: FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník...* 44 s.

4. Prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost

Zákon u obou důvodů dědické nezpůsobilosti dle § 1481 OZ dává zůstaviteli možnost, aby zabránil vyloučení nehodného dědice z dědického práva a jeho čin mu prominul. Stále se totiž jedná o soukromý poměr mezi zůstavitelem a dědicem, tudíž je třeba ponechat zůstaviteli rozhodující slovo ohledně toho, jak chce o svém majetku pořídit¹²⁶. V tomto ohledu poskytovaly dostatečný respekt k zůstavitelově poslední vůli i předchozí zákoníky, protože všechny počítaly s možností prominutí, avšak proti o. z. došlo v nové právní úpravě k přeformulování pojmu „odpustil“ na „výslovně prominul“, proto je třeba se podívat na změny, které toto upřesnění přineslo.

Odpuštění dle o. z. nevyžadovalo žádné formální náležitosti a mohlo být učiněno jak výslovně, ať už v písemné či ústní formě, tak i konkludentně¹²⁷, což se zákonodárce primárně snažil změnou právní úpravy odstranit. Důvodem bylo, že v „některých případech praxe dospívala k závěru, že tu dědická nezpůsobilost není, s ohledem na faktické chování zůstavitele, třebaže interpretace takového chování byla značně sporná a podsouvala mrtvému vůli, kterou zjevně neměl“¹²⁸. Dle předchozí právní úpravy tak bylo možné považovat za odpuštění např. i to, že se zůstavitel začal chovat k dědici, který se vůči němu dopustil trestného činu, tak, jako by k uvedenému skutku vůbec nedošlo¹²⁹. Stejně tak se považovalo za odpuštění, pořídil-li zůstavitel závět ve prospěch dědice poté, co se dopustil některého z důvodů dědické nezpůsobilosti¹³⁰, avšak problematické bylo právě to, že si zůstavitel v době sepsání závěti vůbec nemusel být vědom existence činu, kterým se dědic z dědického práva vyloučil.

Prominutím je tedy dle nového OZ výslovný projev vůle zůstavitele, který může být učiněn v ústní či písemné formě¹³¹. Pojem „výslovně“ bývá často chápán jako vyjádření vůle slovy, avšak jako lepší se zdá být pojetí, dle kterého se označením „výslovně“ rozumí spíše „jednoznačně“, neboť smyslem výslovného jednání je učinit prohlášení či vyjádření ohledně určitého právního jednání¹³².

¹²⁶ ELIÁŠ, Karel. In: ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou...* 607 s.

¹²⁷ LUŽNÁ, Romana. Dědická nezpůsobilost a vydědění. *Právní rádce*, 2007, roč. 15, č. 1, 26 s.

¹²⁸ ELIÁŠ, Karel. In: ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou...* 607 s.

¹²⁹ MUZIKÁŘ, Ladislav. In: ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník...* 1177 s.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. In: FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník...* 40 s.

¹³² HORÁK, Ondřej. Poslední pořízení jako výslovné prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost? *Ad Notam* [online databáze], 2019, č. 1 [cit. 9. června 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz

Jak je patrné z dikce zákona, prominout nehodnému dědici jeho skutek může výlučně zůstavitel a je nezbytné, aby z jeho jednání vyplývala vědomost o tom, že dědic daný čin spáchal a zároveň musí být jednoznačné, který konkrétní čin dědici promíjí. V ideálním případě jej zůstavitel co nejvíce specifikuje tím, že popíše, v čem dědicův čin spočíval, jak, kdy a proti komu nebo čemu se jej dopustil. Z toho důvodu také není přípustné, aby zůstavitel vyjádřil svou vůli odpustit dědici např. užitím slov „odpouštím vše“, neboť takto učiněné prominutí je příliš obecné. Stejně tak je vyloučeno prominutí do budoucna. Z časového hlediska je zcela zřejmé, že prominout lze pouze takové činy, jež byly spáchány ještě před smrtí zůstavitele. Nutno také zmínit, že jednou učiněné prominutí je třeba považovat za neodvolatelné¹³³.

Co se týká způsobu, může být prominutí učiněno samostatně, ať už písemně v samostatné listině, či ústně, a to nejlépe za přítomnosti další osoby odlišné od nezpůsobilého dědice, nebo může být součástí kteréhokoli pořízení pro případ smrti, tj. v závěti, dědické smlouvě či dovětku.

Na závěr je třeba doplnit, že v tomto smyslu lze prominout pouze důvody dědické nezpůsobilosti dle § 1481 OZ, ne však nové důvody dle § 1482 OZ.

---

¹³³ TALANDOVÁ, Iveta. Dědická nezpůsobilost. *Právo a rodina* [online databáze], 2018, č. 8 [cit. 9. června 2022]. Dostupné z: [databáze aspi.cz](http://databaze.aspi.cz).

Závěr

Cílem diplomové práce, jež byl stanoven v úvodu, bylo důkladně rozebrat předpoklady všech důvodů dědické nezpůsobilosti a jejich komparace zejména s právní úpravou obsaženou v o. z. Dále bylo záměrem práce srovnat institut dědické nezpůsobilosti s vyděděním a rovněž zhodnotit vývoj rozhodovací praxe a některá konkrétní rozhodnutí po rekodifikaci OZ. Nyní v závěru práce přichází prostor ke zhodnocení dosažených poznatků, nalezených odpovědí na vytyčené výzkumné otázky i dosažení cíle práce.

Dědické právo jako takové prošlo rekodifikací soukromého práva největší proměnou a k rozšíření právní úpravy došlo rovněž u institutu dědické nezpůsobilosti. Celkově je třeba hodnotit změny v úpravě dědické nezpůsobilosti kladně, neboť je zřejmé, že zákonodárce se snažil vzít v potaz problematické aspekty prvních dvou důvodů nezpůsobilosti, které vyvstávaly zejména v rámci soudní praxe, proto došlo ke změnám ve formulaci skutkových podstat prvních dvou důvodů, jež měly za následek, že jsou uvedené důvody způsobilé postihnout dědickou nezpůsobilostí mnohem širší okruh jednání, než tomu bylo doposud.

Co se rozumí pojmem „čin povahy úmyslného trestného činu“, bylo stanoveno jako jedna z výzkumných otázek práce. Jak bylo vysvětleno ve třetí kapitole, tato přeměna formulace měla zásadní význam, neboť dle současného OZ jsou stížena dědickou nezpůsobilostí také jednání osob trestně neodpovědných. Dědic se rovněž může dopustit nehodného jednání vůči širšímu okruhu osob, než tomu bylo dle o. z. Zde však vidím možný prostor pro zlepšení, neboť zákonodárce při výčtu osob zcela opomíjí fakt, že existuje velké množství párů žijících v nesezdaném soužití a příliš nenasvědčuje tomu, že se by se situace v budoucnu měla razantně změnit. Domnívám se, že spáchání takového činu proti druhovi či družce je pro zůstavitele stejně významné, jako jeho spáchání vůči manželu, resp. registrovanému partneru. Relativně nedávno došlo také ke konkretizaci judikatury ohledně vázanosti pozůstalostního soudu rozhodnutím vydaným v trestním řízení, kterým byl dědic odsouzen za úmyslný trestný čin. Dle Nejvyššího soud je pozůstalostní soud vázán odsuzujícím rozsudkem trestního soudu v tom ohledu, že byl spáchán úmyslný trestný čin, ale zda tento čin směřoval proti zůstaviteli, by měl s ohledem na veškeré okolnosti konkrétního případu pozůstalostní soud posoudit sám jako otázku předběžnou.

U druhého důvodu dědické nezpůsobilosti lze hodnotit pozitivně přidání demonstrativního výčtu činů, kterými se může dědic provinit proti zůstavitelově poslední vůli. A nově dle OZ stačí, když jednání dědice směřuje obecně proti poslední vůli zůstavitele, nikoli

proti jeho projevu poslední vůle, tudíž i zde je zákon schopen postihnout více případných činů, kterými se dědic může vyloučit z dědického práva.

Zcela nově však v porovnání s předchozí právní úpravou přibyly v OZ další dva důvody obsažené v § 1482 OZ. Nejedná se však o dědickou nezpůsobilost v pravém slova smyslu, neboť nehodného dědice vylučuje pouze z dědění dle zákonné dědické posloupnosti, avšak pokud byl k dědění povolán závětí či dědickou smlouvou, jeho dědické právo není v tomto ohledu dotčeno. Obecně lze pozitivně hodnotit, že měl zákonodárce snahu pamatovat na další negativní společenské jevy, ale podle dikce zákona i důvodové zprávy měl patrně zájem postihnout pouze ta nejzávažnější jednání, proto je aplikace § 1482 OZ omezena na velmi malé množství případů. Před soudem tak nebyla od účinnosti OZ dědická nezpůsobilost dle § 1482 OZ doposud řešena, proto lze čekat, že otázky ohledně nových důvodů ještě vyvstanou. Z mého pohledu působí zejména třetí důvod, kterým je probíhající řízení o rozvod manželství, jež bylo zahájeno na návrh zůstavitele podaný v důsledku domácího násilí, příliš restriktivně, neboť pro jeho uplatnění je jedním z předpokladů podání návrhu na rozvod výlučně zůstavitelem a stejně tak musí být splněno, že se domácího násilí dopouštěl manžel vůči zůstaviteli. Dle mého názoru by bylo vhodné, aby bylo ustanovení novelou upraveno alespoň tak, aby bylo možné jej uplatnit i v případech, kdy je důvodem rozvratu manželství i domácí násilí páchané na dětech případně další osobě žijící s manželi ve společné domácnosti.

Další stanovenou otázkou bylo, zda nastává dědická nezpůsobilost už samotným spácháním činu naplňující některý z důvodů, nebo až smrtí zůstavitele. S odkazem na argumentaci v kapitole třetí jsem došla k závěru, že spácháním činu dochází pouze k naplnění důvodu dědické nezpůsobilosti, nicméně dědická nezpůsobilost jako taková nastává až smrtí zůstavitele. Judikatura se však stále ubírá opačným směrem a konstatuje, že k nezpůsobilosti dochází už tím, že se dědic dopustí některého činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost.

Kapitola čtvrtá se zabývala tím, jaké náležitosti musí splňovat prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost. Zde došlo ke změně pojmu z „odpuštění“ na „výslovné prominutí“, neboť tím chtěl zákonodárce vyloučit konkludentní způsob prominutí, které bylo dle o. z. možné. Odpovědí na další výzkumnou otázku tak je, že prominutí může učinit výlučně zůstavitel, který si je vědom toho, že se dědic činu dopustil a zároveň musí být ze zůstavitelova projevu zřejmé, který konkrétní čin dědici promíjí.

Nově v zákoně také přibylo pravidlo zakotvené v § 1483 OZ, které musí být vykládáno tak, že potomci nastupují dle principu reprezentace na místo nezpůsobilého dědice pouze v první, třetí a šesté dědické třídě, kde to právní úprava zákonné dědické posloupnosti připouští, jinak se má při dědění dle ostatních dědických tříd uplatnit zásada akresence. Je-li však dědic nezpůsobilý dle § 1482 odst. 1 OZ, uvedené pravidlo se neuplatní a potomci na místo vyloučeného dědice nenastupují, čímž chtěl zákonodárce vyloučit situace, kdy by při dědění ze zákona mohli dědit výluční potomci nezpůsobilého dědice jako tzv. spolužijící osoby.

Poslední přichází na řadu otázka, zda je institut vydědění pro dědickou nezpůsobilost nadbytečným ustanovením OZ. Detailně bylo na otázku odpovězeno hned v první kapitole, kde jsem došla k závěru, že i tento institut má jistě v OZ své místo, protože ačkoli se to nemusí na první pohled zdát, přináší řadu praktických využití. Zejména dává zůstavitel vyděděním pro dědickou nezpůsobilost jasně najevo, že nehodnému dědici jeho čin neprominul a zároveň tím na existenci naplnění důvodu dědické nezpůsobilosti upozorňuje, což má význam pro následné pozůstalostní řízení, během kterého by jinak vůbec nemusela nezpůsobilost dědice vyjít najevo. Krom toho může zůstavitel uvedený institut využít, pokud chce zabránit tomu, aby potomci nezpůsobilého dědice nastoupili na jeho místo.

Závěrem je třeba shrnout, že se současná právní úprava dědické nezpůsobilost jeví ve srovnání s předchozí úpravou jako vhodnější a mnohem lépe propracovanější, avšak prostor pro zlepšení tu stále je, a to především u nových důvodu dle § 1482 OZ.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

1. ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 605-607.
2. HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4. vydání. Praha: J. Otto, 1910, s. 1135-1136.
3. KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995, s. 269-270.
4. KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V., Právo dědické*. 3. vydání. Praha: Všehrad, 1937, 9 s.
5. MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo: praktická příručka: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. 3. vydání. Praha: Linde, 2007, 26 s.
6. SCHELLE, Karel, SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, 2013, s. 9-33.
7. SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, 14 s.
8. SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 6-7.
9. ŠEŠINA, Martin a kol. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 208-266.
10. TALANDA, Adam. *Problematika reprezentace v dědickém právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, 71s.

Komentáře

1. ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008. 1. svazek (§ 1-487)*. Praha: Linde, 2008, s. 1173-1177.
2. FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 32-46.
3. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 417, 806 s.

4. LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, 126 s.
5. PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, s. 1546-1561.
6. ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 3*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 39-46.
7. ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník I, II*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1411 s.

Příspěvek ve sborníku

1. POLÁČEK-TUREKOVÁ, Zlatica, TUROŠÍK, Michal (eds.). *Civilnoprávne inštitúty a ich historická reflexia vo svetle moderných rekonštrukcií*. Banská Bystrica: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2016, 300-301 s.

Odborné články

1. LUŽNÁ, Romana. Dědická nezpůsobilost a vydědění. *Právní rádce*, 2007, roč. 15, č. 1, 26 s.

Odborné články v elektronické podobě

1. BEDNÁŘ, Václav. Dědická nezpůsobilost – jak je to s okamžikem naplnění skutkové podstaty. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2021, č. 12 [cit. 12. dubna 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
2. BEDNÁŘ, Václav. K dědické nezpůsobilosti a jejímu posuzování. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2019, č. 12 [cit. 10. dubna 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
3. BEDNÁŘ, Václav. Vydědění pro dědickou nezpůsobilost. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2020, č. 11 [cit. 5. března 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
4. ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam* [online databáze], 2003, č. 5 [cit. 7. ledna 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

5. HORÁK, Ondřej. Poslední pořízení jako výslovné prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost? *Ad Notam* [online databáze], 2019, č. 1 [cit. 9. června 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz
6. KARHANOVÁ, Martina. Dědická nezpůsobilost a vydědění vs. přečiny a zločiny. *Ad Notam* [online databáze], 2011, č. 4 [cit. 12. dubna 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
7. KRÁLOVÁ, Jitka, ECK, Lothar. Dědická nezpůsobilost. *Ad Notam* [online databáze], 2004, č. 2 [cit. 6. dubna 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
8. KRUPOVÁ, Tereza. Dědická nezpůsobilost – přehled základních pravidel. *Rodinné listy* [online databáze], 2020, č. 4 [cit. 3. března 2022]. Dostupné z: databáze aspi.cz.
9. MUZIKÁŘ, Martin. Dědická nezpůsobilost – k činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli. *Ius Focus* [online databáze], 2021, č. 12 [cit. 12. dubna 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
10. PALÁSEK, Milan. Vybrané aspekty dědické (ne)způsobilosti ve vztahu k nezletilému dítěti. *Právní rozhledy* [online databáze], 2019, č. 12 [cit. 8. ledna 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
11. TALANDA, Adam, TALANDOVÁ, Iveta. Vliv vydědění na potomky vyděděného. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online databáze], 2016, č. 4 [cit. 5. března 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
12. TALANDOVÁ, Iveta. Dědická nezpůsobilost. *Právo a rodina* [online databáze], 2018, č. 8 [cit. 3. března 2022]. Dostupné z: databáze aspi.cz.
13. TALANDOVÁ, Iveta. Vydědění dědicky nezpůsobilého potomka. *Ad Notam* [online databáze], 2019, č. 2 [cit. 5. března 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
14. TALANDOVÁ, Iveta. Vydědění nepominutelného dědice. *Právo a rodina* [online databáze], 2019, č. 7 [cit. 5. března 2022]. Dostupné z: databáze aspi.cz.

Judikatura

1. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 13. dubna 1920, sp. zn. Rv I 180/20 (databáze beck-online.cz).
2. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 5. dubna 1921, sp. zn. Rv I 6/21 (databáze beck-online.cz).
3. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 17. listopadu 1926, sp. zn. Rv I 875/26 (databáze beck-online.cz).

4. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 7. prosince 1928, sp. zn. Rv I 741/28 (databáze beck-online.cz).
5. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 2. listopadu 1943, sp. zn. Rv II 315/43 (databáze beck-online.cz).
6. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 12. prosince 1997, sp. zn. 18 Co 60/97 (databáze beck-online.cz).
7. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. prosince 1997, sp. zn. 24 Co 315/97-82 (databáze beck-online.cz).
8. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. února 2001, sp. zn. 24 Co 35/2001 (databáze beck-online.cz).
9. Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka Liberec ze dne 11. listopadu 2005, sp. zn. 35 Co 949/2005 (databáze beck-online.cz).
10. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. srpna. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2873/2005 (databáze beck-online.cz).
11. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. září 2008, sp. zn. 21 Cdo 158/2007 (databáze beck-online.cz).
12. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. března 2013, sp. zn. 21 Cdo 3423/2011 (databáze beck-online.cz).
13. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. června 2016, sp. zn. 21 Cdo 3074/2015 (databáze beck-online.cz).
14. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. září. 2016, sp. zn. 21 Cdo 5543/2015 (databáze beck-online.cz).
15. Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 15. listopadu. 2016, sp. zn. 11 Co 433/2016 (databáze beck-online.cz).
16. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. února 2018, sp. zn. 21 Cdo 4020/2017 (databáze beck-online.cz).
17. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2018, sp. zn. 21 Cdo 5238/2017-II (databáze beck-online.cz).
18. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. října 2018, sp. zn. 21 Cdo 754/2018 (databáze beck-online.cz).
19. Nález Ústavního soudu ze dne 8. listopadu 2018, sp. zn. I. ÚS 1099/18 (databáze beck-online.cz).
20. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. dubna 2019, sp. zn. 24 Cdo 614/2019 (databáze beck-online.cz).

21. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2019, sp. zn. 24 Cdo 4761/2018-II. (databáze beck-online.cz).
22. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. června 2021, sp. zn. 24 Cdo 106/2021-II. (databáze beck-online.cz).

Právní předpisy a související dokumenty

1. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.
2. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
3. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 428/2011 Sb.
4. Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 65/1965 Sb.
5. Císařský patent č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský, ve znění císařského nařízení č. 69/1916 Ř.z.
6. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.
7. Zákon č. 117/1852 R. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927.
8. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb.
9. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
10. Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob, ve znění pozdějších předpisů.
11. Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů.
12. NÁRODNÍ SHROMÁŽDĚNÍ ČSR. *Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník*. Praha: Státní tiskárna, 1937, 78 s.

Další elektronické zdroje

1. KOHOUTOVÁ, Iva. *Nesezdaná soužití: hlavně ve velkých městech*. [online]. czso.cz, 20. prosince 2014 [cit. 12. dubna 2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/a50041548c>.
2. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Priebeh prác na rekodifikácii súkromného práva v Slovenskej republike* [online]. justice.gov.sk, [cit. 6.

dubna 2022]. Dostupné z:

<https://www.justice.gov.sk/Stranky/Ministerstvo/Rekodifikacia-OZ/Historia.aspx>.

3. ŠČERBA, Filip, FRYŠTÁK, Marek. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání. [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021, aktualizováno k 1. lednu 2021 [cit. 12. dubna 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz. (§ 28 TZ)

Shrnutí

Diplomová práce se zabývá právní úpravou dědické nezpůsobilosti, především se zaměřuje na důvody dědické nezpůsobilosti. První kapitola definuje pojem dědická nezpůsobilost a srovnává ji s vyděděním. Druhá kapitola se zaměřuje na historický vývoj. Třetí kapitola se zabývá současnou právní úpravou důvodů dědické nezpůsobilosti. A poslední kapitola se zaměřuje na prominutí. Cílem práce bylo porovnat současnou právní úpravu s předchozí a upozornit na její výkladové problémy.

Summary

This diploma thesis deals with a legal regulation of inheritance incapacity, primarily focuses on reasons of inheritance incapacity. The first chapter defines inheritance incapacity and compares it to the disinheritance. The second chapter focuses on the historical development. The third chapter deals with current legislation of reasons of inheritance incapacity. And the last chapter focuses on the remission. The aim of this thesis was to compare current legislation with the previous legislation and draw attention to its problems in interpretation.

Klíčová slova

Dědické právo, zůstavitel, dědic, dědická způsobilost, dědická nezpůsobilost, vydědění, trestný čin, zavrženíhodný čin, domácí násilí, rodičovská odpovědnost, prominutí.

Key words

Inheritance law, testator, inheritor, capacity to inherit, incapacity to inherit, disinheritance, criminal act, reprehensible act, domestic violence, parental responsibility, remission.